Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

NYT FRA HISTORIEN

29. årgang 1. hæfte September 1978

JYSK SELSKAB FOR HISTORIE

NYT FRA HISTORIEN

udkommer med et hæfte på 32 sider hvert kvartal (1. marts, 1. juni, 1. september og 1. december).

Årsabonnement koster 59,00 danske kroner (portofrit tilsendt) og kan tegnes hos Jysk Selskab for Historie, Vester Allé 12, 8000 Århus C. Medlemmer af Selskabet (kontingent 86 kr.) modtager foruden Nyt fra Historien også tidsskriftet Historie (ca. 300 sider).

Redaktion: overarkivar, dr. phil. VAGN DYBDAHL.
universitetslektor, cand. mag. NIKOLAJ PETERSEN.
rektor, mag. art. ERIK RESKE-NIELSEN.
professor, dr. phil. RUDI THOMSEN.

Bidrag til dette hæfte er yderligere leveret af universitetslektor, cand. mag. NIELS AMSTRUP (N.A.), universitetsadjunkt, cand. mag. ANDERS BØGH (A.B.), universitetslektor, cand. mag. ERIK CHRISTIANSEN (E.C.), universitetslektor, cand. mag. AKSEL DAMSGAARD-MADSEN (A.D.-M), kandidatstipendiat, mag. art. LARS DYBDAHL (L.D.), universitetslektor, cand. phil. JØRGEN ELKLIT (J.E.), universitetslektor, cand. scient. pol. IB FAURBY (I.F.), kandidatstipendiat, cand. mag. TERKEL HANSEN (T.H.), universitetslektor, cand. mag. P. C. WILLEMOES JØRGENSEN (W.J.), universitetslektor, fil. dr. MICHAEL LINTON (M.L.), universitetslektor, cand. mag. NIELS LUND (N.L.), universitetslektor, cand. phil. JOHN MARTINUSSEN (J.M.), universitetslektor, cand. mag. JOHAN P. NOACK (J.P.N.), professor, dr. phil. OLE KARUP PEDERSEN (Okp.), universitetslektor, cand. scient. pol. PALLE SVENSSON (P.S.), og universitetslektor, cand. mag. UFFE ØSTERGAARD (U.Ø.).

Editorial office
Redaktionens adresse Erhvervsarkivet, Vester Allé 12, Århus C, Danmark.

EN NY NORGESHISTORIE

I 1976 kom første bind af en ny Norgeshistorie. Den har fået titlen »Norges historie« og udgives af Cappelens Forlag; i daglig tale hedder den Cappelens Norgeshistorie. Indtil nu foreligger der 9 af de planlagte 15 bind; for at blive ved de ydre omstændigheder: format, skrift, billedmontage og papir gør det til en tro kopi af Politikens Danmarks Historie. Det fortsætter med smudsomslaget, der næsten også er en tro kopi, nogle af bindene endda med samme billede. Teksten er ligeledes bygget op som i Danmarkshistorien med mange underafsnit.

Norgeshistorien er redigeret af professor Knut Mykland, der indleder med at redegøre for værkets program. Det vil i højere grad end tidligere samle sig om samfundsudviklingen, om befolkningen i tal og levevis, og det vil lægge megen vægt på regionale variationer. Det har også været »et sentralt mål at se samfunnet nedenfra, fra de undertryktes, de fattiges, de mange navnløses synspunkt«. Det understreges imidlertid også, at værket ikke skrives ud fra en bestemt historieopfattelse; i denne henseende som i stofudvælgelse m.m. har den enkelte forfatter haft stor frihed.

Værket minder blandt sine forgængere om »Det norske folks liv og historie« i 11 bind fra 1930'erne. Aschehougs »Vårt folks historie« fra 1960'erne havde ikke det præg af engagement og videnskabelig friskhed, som de to andre. Den nye Norgeshistorie har trods forfatternes forskelle det dominerende hovedtræk, at den er velskrevet, og at den, selv om den henvender sig til de tusinde hjem, som hovedregel fortæller om historikerens tvivl og problemer. Den har også det fællestræk, at bortset fra 1. bind, hvor det til gengæld kan virke noget søgt, kun i mindre grad tilgodeser programmets krav om regionalskildringer; ønsket om at se historien fra samfundets bund er som hovedregel heller ikke opfyldt, idet man rimeligt nok har valgt at se den fra de jævne lags synspunkt. Det må dog straks siges, at meget i virkeligheden er blevet rigspolitik og højere lag. Påfaldende kan det undertiden virke, at der gennemgående ikke gøres meget ud af kulturhistorien, hverken åndelige strømninger eller holdninger. Jævnligt savner man også lange linier; men det må indrømmes, at det – i hvert fald når reformationen er passeret – er dispositionsmæssigt svært at gennemføre, når der er flere forfattere.

Selv i bind 1, der dækker 9000 år, kniber det med de lange linier. Noget hænger det sammen med den stærke kronologiske disposition; men når det er sagt, må det også erkendes, at de to arkæologer på lykkelig måde har søgt at begrænse genstandshistorien til fordel for en mere samfundsstyret synsmåde.

En sådan er også søgt anlagt i Erik Gunnes skildring af vikingetiden. Fremstillingen kan her ellers virke lidt gammeldags, også ved den stærke personificering af personer, vi dårligt kender; en gang imellem virker det, som var det en saga. I dette bind som i de følgende går en stærk national undertone, som ellers er sjælden i europæisk historieskrivning i dag.

Det er vel også karakteristisk, at Kåre Lunden i bind 3 skriver side op og side ned om Sverre. Her følger han tappert norsk tradition, også ved at have egne synspunkter på kongen (det har vistnok alle haft: Daae, Koht osv.). Det virker nok noget anstrengt med denne Sverre-koncentrering; men retfærdigvis må det også siges, at bindets behandling af de socioøkonomiske forhold er meget givende og flere steder, bl.a. i afsnittet om trælleøkonomien, rummer nye synspunkter.

Det samme er tilfældet med bind 4, hvor Jørn Sandnes behandler det økonomiske og sociale liv – rækkende ind i næste binds tidsperiode – og Steiner Imsen den politiske udvikling. Sandnes har kunnet trække på sine og andres indgående studier over ødegårdsproblematikken. Her drøftes tilbageslaget i 14. årh. (klimaændring, sorte død); der stilles eksakte tal op (man kan nok være noget nervøs over for dem; men det er rigtigt, at det bør forsøges); men

forfatteren understreger på samme tid meget stærkt en omlægning fra korn- til mere kvægavl. Den politiske historie i bindet er behandlet med god sans for at fjerne belastende detaljer.

Den samme styrke kendetegner Ole Jørgen Benedictows bind om tiden 1448-1536. Her fremtræder klart hovedlinier og grupperinger; i højere grad end tidligere får denne periode sin selvstændige mening, selv om den nok dispositionsmæssigt er rigelig tilgodeset. Helt overraskende er det, at Christian 2.s historie er illustreret med historiemaleri fra 19. årh.; historiemaleriets historie er ganske vist et forsømt område, men bør da nok behandles i maleriets periode og ikke i sujettets. Helt urimeligt virker det, at billedteksterne her er så korte, at den læge læser let vil få et indtryk af autenticitet.

Som Dyveke-historien er ret fyldig med, skal vi også i næste bind høre om Christian 4.s elskerinder, og når vi kommer til Myklands to bind, tilgodeses denne sort »problemer« flittigt. Rolf Fladbys behandling af tiden 1536-1648 lægger ellers hovedvægten på den økonomiske og sociale udvikling. Det gøres afbalanceret og nøgternt; men mærkeligt nok er denne norsk lokalhistories førende skikkelse meget lidt hensyntagende over for lokale udviklingslinier. Til gengæld ser han i højere grad end de andre forfattere historien som den jævne mands vilkår.

Denne synsmåde træder heller ikke markeret frem i Myklands bind om 1648-1720. Ganske vist har samfundshistorien, både den økonomisk-sociale og det offentliges institutioner fået en stor plads; men det er ikke de jævnere lags placering, der er ledende. Et interessant afsnit om de demografiske problemer bør fremhæves sammen med forfatterens fængslende fremstillingsform og evne til i korte sætninger at sige meget.

Den egentlige samfundshistorie er helt dominerende i Ståle Dyrvik: Den lange fredstiden 1720-1784. Her er det de enkelte sociale lag, der styrer dispositionen, der ligeledes virkelig tilgodeser programmets krav om at belyse de regionale forskelle. Som i det foregående bind er befolkningsforskydningerne behandlet kyndigt, men her takket være kilderne på noget mere sikker grund. Det samme gælder også de klassedelinger, som træder klarere og klarere frem; forfatteren dokumenterer tydeligt dette og lægger dermed op til det 19. årh.s problemer.

Inden da træder Mykland til igen og tager sig af tiden 1784-1814. Takket være Dyrviks grundige samfundsanalyse kan Mykland her stort set holde sig til politikken; Eidsvoll og det, der fører derop til, er hovedtemaet og fylder det meste af bogen, som simpelthen giver den hidtil bedste skildring af 1814, men dog undertiden kan være noget springende.

Disse ni bind er samlet et værdifuldt udtryk for den vækst, der har været i norsk historieforskning efter 2. verdenskrig. Holder standarden – de følgende forfatteres navne lover dette – kommer værket til at indtage en fornem plads blandt de nordiske nationalhistorier. Det er også i de andre nordiske lande en naturlig anskaffelse for store og små bogsamlinger, hvor historikere arbejder med forskning eller undervisning.

Vagn Dybdahl

Norges historie (Cappelen). I. BENTE MAGNUS & BJÖRN MYHRE: *Forhistorien*. (1976). 448 s. – II. ERIK GUNNES: *Rikssamling og kristning 800-1157*. (1976). 432 s. – III. KÅRE LUNDEN: *Norge under Sverreætten 1177-1319*. (1976). 464 s. – STEINAR IMSEN & JÖRN SANDNES: *Avfolkning og union 1319-1448*. (1977). 400 s. – V. OLE JÖRGEN BENEDICTOW: *Fra rike til provins 1448-1536*. (1977). 464 s. – VI. ROLF FLADBY: *Gjenreisning 1536-1648*. (1977). 448 s. – VII. KNUT MYKLAND: *Gjennom nødsår og krig 1648-1720*. (1977). 448 s. – VIII. STÅLE DYRVIK: *Den lange fredstiden 1720-1784*. (1978). 440 s. – IX. KNUT MYKLAND: *Kampen om Norge 1784-1814*. (1978). 480 s. – 138 n.kr. pr. bind.

ALMINDELIG HISTORIE

TEORIER OG OVERSIGTER

HANS GRAEVE: *Gesellschaft und Kreativität.* Entstehung, Aufbau und Gestalt von Kulturblüten. (Oldenbourg, 1977). 350 s., 48 DM.

En højtbegavet amatørs bidrag til historiefilosofien. Forfatteren er jurist og ansat i det tyske udenrigsministerium. I bogen har han haft som mål at vise, hvilke faktorer det er, der fører til en kulturel blomstring i et samfund. Kulturel blomstring er her taget ganske snævert som kunst (bildende og skrivende) og filosofi, mens tekniske, strategiske eller f.eks. sociale nyskabelser ikke er kommet med i billedet. Som grundlag for modellen er valgt fire samfund: Athen i storhedstiden, Kina i T'ang-perioden, Firenze i 15. årh. og Frankrig i 17.-18. årh. Det vises herefter, hvordan disse fire samfunds ydre forhold og indre strukturer bevæger sig i nogenlunde samme rytme, og at der til hvert stade nogenlunde svarer ensartede kulturelle manifestationer.

Bogen rummer en række begavede iagttagelser og er skrevet i et lettilgængeligt sprog. Det er ikke nogen kunst at sætte spørgsmålstegn ved meget, og helt fundamentale ting som samspillet mellem klasserne eller selve »blomstringsbegrebet« er kun strejfet. Det vil også være muligt at pege på en lang række undtagelser i andre samfund. Forfatteren er åbenbart selv klar over dette og nævner en række eksempler, som derefter fortolkes bort ved hjælp af mange »kneb«. Uanset at bogen ikke løser verdensgåden, er den nok værd at læse; en hel del impulser giver den.

RUDOLF VIERHAUS (ed.): *Herrschaftsverträge, Wahlkapitulationen, Fundamentalgesetze.* (Vandenhoeck & Ruprecht, 1977). 328 s., 70 DM.

Denne bog indeholder en samling artikler med tilknytning til det emne, titlen angiver, fra hele den civiliserede verden gennem tiderne. Den indledende artikel behandler lovgivningen i Mesopotamien under sumerer og babyloner, og de afsluttende beskæftiger sig med statsret og grundlovgivning i 1700-tallet; en enkelt behandler et emne fra det 20. årh. Det er en samling foredrag og diskussionsindlæg fra en kongres i Göttingen i 1974, hvor hovedopgaven var at give deltagerne et indtryk af forholdet mellem herskeren og de konstitutionelle organer i en række kulturkredse. Blandt andre emner kan nævnes en analyse af kanonisk ret og dens forhold til kongesuverænitet og grundlove, en redegørelse for det franske kongevalg i 1300-tallet, en anden om det tyske bondeoprør og rigsdagen i Speyer i 1526 og én om krisen i Overhuset i London i 1906-1911. D. Clementi behandler i artiklen »The Anglo-Saxon Origins of the Principle innocent until proved guilty« baggrunden for middelalderens og vor egen tids engelske procesret; J.M.J. Rogister analyserer den førrevolutionære debat om kongemagten i Frankrig med udgangspunkt i krisen i 1750'erne og Sv. U. Palme de samtidige forhold i frihedstidens Sverige. Det hele kan virke som en blandet landhandel; men ved nærmere eftersyn viser det sig, at disse specialiststudier har deres store interesse for en komparativ forskning i statsrettens udvikling i hele den civiliserede verden. Man må håbe, at bogen kan iværksætte både lokal forskning og verdensomfattende analyser og synteser. Og for dem, der i fremtiden vil udforme grundlovene for EF, kan bogen være en stimulans i studiet af samfundsopbygningen i teori og praksis.

M.L.

GEORG STADTMÜLLER: *Geschichte Südeuropas.* 2. Aufl. (Oldenbourg, 1976). 528 s., 55 DM.

Georg Stadtmüllers bog kom første gang i 1950, se NFH II 122f. Allerede ved fremkomsten blev den betegnet som et standardværk; efter nu at have været udsolgt i en halv snes

år foreligger det nu i uforandret optryk, idet der dog til den 45 sider store bibliografi er føjet en lille snes større værker, der er kommet siden da. I et forord meddeler forfatteren, at han har en hel omskrevet bog undervejs, men at det vil tage nogle år endnu, inden den foreligger.

C. HONEGGER (ed.): *B. Bloch, F. Braudel, L. Febvre u.a. Schrift und Materie der Geschichte.* Vorschläge zur systematischen Aneignung historischer Prozesse. (Suhrkamp Verlag, 1977). 453 s., 14 DM.

Den franske Annales-skole, grundlagt 1929 af Marc Bloch og Lucien Febvre, påkalder sig stigende interesse og opmærksomhed i disse år i takt med, at interessen for en syntetiserende historieskrivning bliver stadig større. Som et resultat af denne opmærksomhed er der i de senere år fremkommet en række antologier på engelsk og tysk med oversættelser af mange af de vigtigste artikler fra tidsskriftet »Annales...«.

I den foreliggende antologi findes der en udmærket indledning ved udgiveren, som gennemgår Annales-skolens historie og heri fremhæver de træk, der gør denne tradition interessant for fornyet interesse for syntesen, herunder bl.a. den konsekvente antimodernisme, dvs. afvisningen af at overføre nutidige forestillinger og 'lovmæssigheder' på fortiden, og vægten på de kollektive mentaliteter som det, der sammenbinder eller syntetiserer fortidens samfund. Det fremhæves, at traditionens styrke er beskrivelsen af en given samfundsstruktur, mens der aldrig er blevet udviklet nogen teori for historisk/social forandring.

Udvalget af artikler koncentrerer sig især om metodologiske spørgsmål (bl.a. Pierre Vilars kritik af Alhusser), demografiske undersøgelser og undersøgelser af kollektive mentaliteter. Den af udgiveren fremhævede pointe, at der faktisk dårligt er tale om en egentlig skole, fremstår tydeligt i udvalget; men det forhindrer ikke, at der her er megen inspiration at hente. A.B.

ALPHONS LHOTSKY: *Aufsätze und Vorträge.* V. Aus dem Nachlass. (Oldenbourg, 1976). 408 s., 49 DM.

Hermed er udgivelsen af Lhotskys afhandlinger og foredrag afsluttet; bindet rummer da også en Lhotsky-bibliografi og register til samtlige fem bind. Det nu udgivne er de utrykte artikler og foredrag, der lå ved Lhotskys død i 1968; de fleste er fra hans senere år. Uden at have skrevet store, banebrydende arbejder indtog Lhotsky en central position bl.a. ved at være den østrigske historiker, der dækkede alt og altid kunne træde til. Samlingen her omfatter spredte bidrag til almeneuropæisk historie, bl.a. så vidt forskellige emner som senmiddelalderens universiteter og Wienerkongressen, til Østrigs historie og endelig til østrigsk historieforsknings historie. Niveauet er den lødige kronik og foredraget for den alment interesserede historiker.

HJÆLPEVIDENSKAB OG KUNST

TYLL KROHA (ed.): *Lexikon der Numismatik.* (Bertelmann Lexikon-Verlag, Gütersloh, 1977). 512 s., 59 DM.

I dette trespaltede numismatiske lexikon, hvis udgiver er en kendt tysk mønthandler, som bistås af 6 andre fagfolk, er der samlet 3000 artikler, og disse illustreres af ca. 1200 fotos, tegninger, kort m.m.; så der er virkelig tale om et skatkammer af oplysninger for den, der vil vide besked om alt mellem himmel og jord vedrørende gamle mønter. Det må desværre konstateres, at artiklerne ikke altid lever op til den nyeste forskning; f.eks. bemærkes det, at »det gammelitaliske pund«, som nu for længst skulle være afgået ved en blid død, stadig optræder i bedste velgående. Heller ikke udvalget af stikord er i balance, som det f.eks. fremgår af, at så vigtige græske møntsteder som Korinth og Ainos glimrer ved deres fravær. Der findes talrige artikler om kendte møntsamlere og -forskere; men også her skorter redaktionens vidsyn. Vi danskere kan nok glæde os over, at vor store

numismatiker Georg Galster er kommet med; men leder man efter glorværdige navne som d'Ailly, Samwer-Bahrfeldt, Newell eller Mattingly, går man forgæves. Dette lille udpluk af kritiske bemærkninger skal dog ikke overskygge det afgørende faktum, at Krohas leksikon vil være et ualmindeligt nyttigt hjælpemiddel, specielt for møntsamleren, som i de fleste tilfælde hurtigt vil finde frem til de oplysninger, han søger. Og så er det imponerende meget, der bydes for den relativt beskedne pris.

RIKSANTIKVARIEÄMBETET: *Byggnadsminnesmärken.* (Liber Förlag, 1976). 384 s.

Med publikationen her udsendes den tredie reviderede udgave af fortegnelsen over »bygningsmindesmærker«, der tilhører den svenske stat eller står under opsyn af myndigheder og institutioner under denne. Den består af korte bygningshistoriske beskrivelser af de enkelte lens kulturhistorisk bevaringsværdige monumenter. Beskrivelserne er suppleret med litteraturhenvisninger og ca. 470 fotografier, hvortil kommer forskellige kort og situationsplaner.

L.D.

Images of an Era: the American Poster 1945-75. (National Collection of Fine Arts, Washington D.C., 1975). 293 s.

Med sine 257 upåklagelige farvegengivelser er bogen et 'murstensmonument' over den amerikanske plakat i efterkrigstiden. Som katalog til den store plakatudstilling, der i 1976-77 cirkulerede i Amerika og adskillige europæiske lande, er der tale om et billedværk, der ud over gengivelserne kun rummer en mindre, men komprimeret og usædvanlig god introduktion, et par indekser samt en nyttig bibliografi, som opregner det bedste af plakatlitteraturen.

Introduktionen, der er tematisk disponeret, skitserer kort plakaten og dens genres europæiske opkomsthistorie med udgangspunkt i perioden omkring 1900, hvor de nye reproduktionsmuligheder nedbrød kunstværkets 'aura' – dets engangskarakter – og muliggjorde reklamens og plakatens massebillede, der i første omgang stillede sig i forlystelsesbranchens tjeneste med forlystelsesmetropolen Paris som centrum. Linien trækkes herefter kort til tiden omkring første verdenskrig, hvor plakaten instrumentaliseres politisk, en udvikling, der kulminerer med den russiske revolution. Den amerikanske plakats historie integreres i denne europæiske udviklingssammenhæng samtidig med, at den nationale traditions betydning fastholdes, bl.a. gennem påpegningen af det tilbagegreb til den amerikanske grafiske tradition, der indgår som et væsentligt element i det plakat-'boom', der fandt sted i 60'erne. Dette 'boom' blev i vid udstrækning båret af de politiske og sociale opbrud: kritikken af det amerikanske engagement i Vietnam, de etniske minoriteters politisering, ungdomsbevægelsens subkulturelle selvstændiggørelse, den nye kvindebevægelse m.m.

Langt hen er kataloget en eksempelsamling fra disse bevægelsers billeder, men også vareæstetikkens 'glatte' plakatopbud i massemålestok har fået sine fuldgyldige eksempler; det samme har præsidentkampagnernes markedsføring.

L.D.

MICHAEL TRIEB: *Stadtgestaltung.* Teorie und Praxis. (Bertelsmann Fachverlag, 1974). 244 s., 29,80 DM.

Hvad enten det hedder »Stadtgestaltung«, »urban design« eller »miljøplanlægning«, er der tale om en interesse hos arkitekter og planlæggere, der inden for de senere år har fået arbejdsmuligheder under mere institutionelle planlægningsrammer. Som særskilt planlægningsområde sigter dette arbejde mod, at en humanisering af de bymæssige omgivelser skal give individet identifikationsmuligheder i overskuelige og vedkommende byrum. Kort sagt skal der i dette arbejde udvikles miljøteknologiske recepter for den fysiske side af løsningen på det spørgsmål om

»livskvalitet«, som de europæiske socialdemokratier – især i valgkampagner – fører frem.

Michael Triebs bog er ganske vist ikke en milepæl inden for denne planlægningsgren, som Kevin Lynchs bog »The Image of the City« blev det, da den udkom i 1960. Men den strukturalistisk-semiologiske tilgang i byanalysen er fortsat og videreudviklet af Trieb, samtidig med at analyserne og de teoretiske modeller er mere direkte instrumentelle i forhold til konkret anvendelse i planlægningspraksis. Gennem hele den pædagogiske opbygning i tekst, skemaer og billedmateriale, hvortil kommer den tematisk opstillede litteraturliste, har bogen karakter af en teoretisk gennemarbejdet grundbog for arkitekter og planlæggere. L.D.

OLDTIDEN

ORIENTEN

W. EICHHORN: *Die alte chinesische Religion und das Staatskultwesen.* (Handbuch der Orientalistik. IV Abteilung, 4. Band, Abschnitt 1; E.J. Brill, 1976). 261 s., 110 gld.

Ønsker man at forstå den kinesiske samfunds- og statsstruktur i de mange århundreder fra Shang-riget frem til kejserdømmets fald i 1912, er det af vigtighed at kende til det religiøs-ideologiske grundlag, og et udmærket hjælpemiddel til at opnå et sådant kendskab er ovennævnte oversigtsværk i den gedigne serie »Handbuch der Orientalistik«. Forfatteren, den tyske sinolog W. Eichhorn, har tidligere bl.a. udsendt værket »Die Religionen Chinas« (1973), og nu har han på ny taget samme emne op.

Fremstillingen er selvsagt kronologisk; men som allerede den toleddede titel antyder, er der tale om to hovedafsnit: i det første følges den religiøse udvikling frem til Handynastiet, hvor der på grundlag af de konfutsianske doktriner blev skabt et fast af ritualisme gennemsyret religionsvæsen, som havde til formål at holde riget sammen som en organisk enhed, og i andet hovedafsnit vises det, hvorledes dette universalistiske ritevæsen i praksis udfoldede sig i de følgende næsten to tusinde års enkelte faser. Teksten er ikke alene præget af forfatterens fortrolighed med såvel kildemateriale som nyere speciallitteratur, men viser også hans evne til at fremlægge sit stof på en klar, anskuelig måde. Et afsluttende sagregister letter værkets benyttelse som håndbog.

ANTIKKEN

Studien zur athenischen Socialstruktur und römischen Wirtschaftspolitik in Kleinasien. (Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte, Sonderband, Akademie-Verlag, 1977). 252 s., 28 M.

For cirka 10 år siden blev der i DDR dannet en arbejdsgruppe, »Wirtschaftsgeschichte des Altertums«, hvis resultater siden hen ofte har vist sig i form af tidsskriftsartikler, bidrag til monografier o.lign. Nu foreligger gruppens første egentlige bog som et særhæfte af »Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte«.

Dette er ikke nogen samlet oversigt over emnet. Det siges udtrykkeligt i forordet, at der i dag er mere behov for delundersøgelser, der tager fat på nye spørgsmål og uløste problemer. Som sådan skal de tre her foreliggende bidrag hilses velkommen. Især interessant er Gert Audrings undersøgelse af de attiske bønder i slutningen af 5. og i 4. århundrede p.gr.a. de utroligt mange oplysninger, det lykkes forf. at fravriste det sparsomme materiale om denne store befolkningsgruppe. Men også Peter Musioleks bidrag om håndværk og

handel i Athen og Hagen Fischers om Lilleasien fra omkring 200 før til omkring 200 e.v.t. rummer gode ting.

Der er grund til at holde øje med fremtidige arbejder fra dette østtyske forskermiljø.

E.C.

Studi di storia antica offerti daglig allievi a Eugenio Manni. (Giorgio Bretschneider, Rom, 1976). 304 s.

I anledning af Mannis 25-års jubilæum som professor i oldtidshistorie ved Palermos universitet gik 14 tidligere elever sammen om at hylde ham med hver sit videnskabelige bidrag i nærværende festskrift. I dette er flere afhandlinger naturligt nok helliget emner inden for Siciliens oldtidshistorie; men i øvrigt er det en broget buket af arbejder vedrørende både græsk historie (bl.a. en afhandling om Alkibiades' udenrigspolitik forud for den siciliske ekspedition og en anden om Alexander den Stores forhold til chierne på grundlag af den bekendte indskrift SIG³ no. 283) og romersk politik i såvel senrepublik som kejsertid. Alle arbejderne viser med deres grundige dokumentation, at forfatterne har gået i en god videnskabelig skole, og den store spændvidde i temavalget afspejler klart Mannis vidtspændende undervisning i de forløbne år. Forud for bogens afhandlinger findes en kronologisk fortegnelse over jubilarens omfattende videnskabelige produktion efterfulgt af en opregning af hans vigtigste faglige initiativer samt de æresbevisninger, der er blevet ham til del.

GIUSEPPE BRINI: *Della condanna nelle legis actiones;* GIUSEPPE BRINI: *Possesso delle cose e possesso dei diritti nel diritto romano;* T.W. BEASLEY: *Le cautionnement dans l'ancien droit grec;* LUIGI CAPUANO: *I primi del diritto romano.* (Juridica 7-10; Giorgio Bretschneider, Rom, 1978). 70 s., 51 s., 79 s., 339 s.

Under serietitlen Juridica har Giorgio Bretschneiders forlag sat sig for at udsende en række vigtigere ældre værker inden for antik, først og fremmest romersk, retshistorie. De ovenfor citerede værker, der herigennem bliver lettilgængelige for forskningen, så første gang dagens lys i henholdsvis 1878, 1906, 1902 og 1878. For to af dem er der altså ligefrem tale om et hundredårsjubilæum.

HELLE BALSKOV ROBERTS (red.): *En kvindes chancer i oldtiden.* (Museum Tusculanum, 1977). 180 s., 35 kr.

På baggrund af kvindeåret i 1975 afholdt lektor Helle Salskov Roberts fra det københavnske institut for klassisk filologi et seminar om kvinden i det antikke Grækenland og Rom. Som et første resultat heraf til glæde for andre interesserede er der nu i Museum Tusculanums uprætentiøse, men værdifulde skriftserie Opuscula Graecolatina udsendt tre afhandlinger under ovenstående fællestitel, som nok kan siges at lugte lidt af falsk varebetegnelse. For det første har fru Roberts selv analyseret kvindens livsmønster i de forskellige oldtidssamfund ud fra en statistisk synsvinkel, idet hun udnytter såvel arkæologisk som skriftligt materiale, herunder selvsagt de oplysende gravindskrifter. Dernæst har Ida Haugsted undersøgt den attiske kvindes uddannelse og erhvervsudøvelse på grundlag af det forhåndenværende vasemateriale, som ikke mindst er oplysende om hetærerne. Endelig er der også et bidrag fra en ung mandlig forsker. Henrik Brockdorff, som fremlægger et omfattende kildemateriale til belysning af Augustus' bekendte lex Julia de adulteriis coercendis og dens virkninger inden for det romerske samfundsliv.

Fælles for alle arbejderne er en grundig dokumentation. De vil forhåbentlig blive efterfulgt af andre bidrag inden for samme aktuelle temakreds af tilsvarende høj kvalitet.

HELLAS

KARL-WILHELM WELWEI: *Unfreie im antiken Kriegsdienst.* Zweiter Teil: Die kleineren und mittleren griechischen Staaten und

die hellenistischen Reiche. (Forschungen zur antiken Sklaverei VIII; Frans Steiner, 1977). 186 s., 54 DM.

Der er en umiskendelig sammenhæng imellem antikkens slaveri og dens krige, ikke kun p.gr.a. krigsfanger som kilde til slaveriet, men også p.gr.a. de fries deltagelse i de indre og ydre kampe. Så meget desto mere interessant er det, at græske poleis og græske politikere ofte måtte ty til at indforskrive netop slaver til disse kampe, når der ikke var frie nok. Her mødte det græske slaveri en afgørende prøve og bestod den: enkelte slaver tilkæmpede sig således deres frihed; men slaveriet bestod som institution.

Medens første bind af Welweis arbejde om de ufries deltagelse i krig omhandlede Athen og Sparta (se NFH XXVII s. 2 f.), gennemgår det andet og afsluttende bind de øvrige græske stater samt de hellenistiske riger. Endnu engang glædes man over den kyndige fremlægning af de ofte spredte oplysninger i kilderne. Til bemærkningerne i anmeldelsen af første bind skal kun tilføjes en undren over, at forf. ikke i højere grad inddrager det perspektiv, der opruller sig ud fra hans rigtige konstatering i indledningen (side 1) af, at det græske douleia dækker andet og mere end det klassiske slaveri.

Dette anfægter dog ikke, at de to bind tilsammen udgør en nyttig oversigt, hvis anvendelighed forøges af de gode registre.

E.C.

DAVID M. LEWIS: *Sparta and Persia*. Lectures delivered at the University of Cincinnati, Autumn 1976 in Memory of Donald N. Bradeen. (Cincinnati Classical Studies n.s. vol. I; E.J. Brill, Leiden, 1977). 168 s., 32 $.

Det er et centralt problem i middelhavsverdenens historie, universitetslektor Lewis fra Oxford har valgt for sine forelæsninger til minde om Cincinnati-universitetets kendte professor i oldtidshistorie, Donald W. Bradeen, som i 1973 blev revet bort af en alt for tidlig død. For det udenrigspolitiske begivenhedsforløb i den græske verden i slutningen af det 5. og begyndelsen af det 4. århundrede var just forholdet mellem Sparta og perserriget af grundlæggende betydning, og derfor er det glædeligt, at der nu foreligger en dybtgående behandling af dette forhold baseret på alt tilgængeligt kildemateriale fra såvel den græske som den persiske verden og med inddragelse af den omfattende nyere speciallitteratur. Tyngdepunktet i fremstillingen ligger naturligt i perioden fra 412, da satrapen Tissaferner sluttede den første traktat med Sparta vendt mod Athen, til kongefreden i 387; men som baggrund behandler Lewis også de spartansk-persiske relationer i de forudgående årtier, efter Kallias-freden, og særlig vigtigt er det, at han i sine to første kapitler (forelæsninger) analyserer de statsstrukturer, som stod bag henholdsvis perserrigets og Spartas udenrigspolitiske beslutninger, og det tilknyttede diplomatiske apparat.

Lewis' tekst, som i bearbejdet form gengiver de i alt 6 forelæsninger, er i sig selv en spændende læsning; men hvad der især gør bogen til et oplagt udgangspunkt for al fremtidig forskning om emnet, er det enestående righoldige noteapparat, hvori forf. dokumenterer sine hyppigt meget selvstændige synspunkter.

ROBERT B. KEBRIC: *In the Shadow of Macedon: Duris of Samos*. (Historia, Einzelnschriften 29, Franz Steiner, 1977. 100 s.

Det er som bekendt karakteristisk for historieskriverne fra hellenistisk tid, at der utvivlsomt har været mange af dem, men at langt de fleste er gået tabt og kun enkelte såsom Polyb og Diodor er nogenlunde bevarede. En af de tabte er Duris fra Samos, som levede i årtierne omkring 300 f.Kr. og i sine vigtigste arbejder behandlede Makedoniens historie under Filip, Alexander og diadocherne, såvel som den samtidige siciliske tyran Agathokles samt fødeøen Samos' historie. Værkerne citeres ret hyppigt i de følgende århundreder, ikke mindst af Plutarch, og på sådanne, i alt

knap 100, fragmenter beror vort kendskab til Duris. På den anden side har den mest nøgterne Alexander-historiker, Arrian, øjensynlig slet ikke benyttet ham, hvilket ifølge gængs opfattelse skyldes, at Duris var en ukritisk og partisk anekdotehistoriker. Denne summariske opfattelse har den amerikanske historiker R. B. Kebrick fra Louisville nu taget sig for at få afbalanceret ved en dybtgående undersøgelse, hvis resultat er, at Duris i al fald ikke var naivt ukritisk, men nok lagde vægt på at underholde sit publikum og desuden var stærkt partisk imod den makedonske overmagt. Alt i alt en meget fornuftig og nyttig lille bog – og et godt udgangspunkt for specielt interesserede.

A.D.-M.

Corinth. Results of excavations conducted by the American School of Classical Studies at Athens. Volume VII part IV. SHARON HERBERT: *The Red-figure Pottery*. – Volume IX part II. MARY C. STURGEON: *Sculpture. The Reliefs from the Theatre*. (The Amc. School of Class. Stud. at Athens, Princeton, N.J., 1977). 88 s. + 36 pl. og 148 s. + 89 pl., 25 og 35 $.

To nye gedigne publikationer af de vigtige amerikanske Korinth-udgravningers resultater. I det første bind præsenterer dr. Sharon Herbert fra University of Michigan i alt 188 rødfigursvaser (og fragmenter), som er fremdraget ved udgravningerne, bl.a. som led i større samlede fund – og vel at mærke ikke rødfigursvaser af den vanlige art, fra det store athenske produktionscentrum, men derimod lokale korinthiske fabrikata, som har konkurreret med de athenske importvarer fra det 5. århundredes tredje fjerdedel til det 4. århundredes midte. Denne korinthiske vasegruppe har kun været lidet kendt, og derfor fremtræder den foreliggende publikation, som for første gang leverer en historisk og kunstnerisk analyse af gruppen som helhed og rubricerer dens enkelte vaser kronologisk og efter forskellige malerskoler, som et pionerarbejde af stor værdi for fagfolk verden over.

Det andet bind, der er forfattet af professor Mary C. Sturgeon fra University of North Carolina, er helliget tre store figurfriser, hvormed Korinths teater blev udstyret ved en ombygning i 2. fjerdedel af 2. århundrede e.v.t. Disse friser, der som emne henholdsvis har gigantomachien, amazonekampen og Herakles' arbejder, rekonstrueres på grundlag af det fundne fragtmentmateriale – et arbejde, som har krævet stor tålmodighed og stor videnskabelig fantasi af udgiveren – og sluttelig inddrages frisernes vidnesbyrd i vor samlede viden om de antikke teatres friser, ligesom friseudsmykningen placeres inden for teatrets arkitektur, der blev publiceret i 1952 af Richard Stillwell i »Corinth II«.

Som vanligt i serien er det fremlagte materiale i begge bind katalogiseret med største grundighed og lærdom, og det udtømmende illustrationsmateriale i de afsluttende plancheafsnit er som altid af topkvalitet.

ROM

MICHAEL GRANT: *History of Rome*. (Weidenfeld and Nicolson, 1978). 431 s. + 16 pl., 12.50 £.

De emner, professor Grant har taget op i sin efterhånden særdeles omfattende populærvidenskabelige og populære produktion, har altid haft tilknytning til hans oprindelige videnskabelige studiefelt: romerriget, og nu har han leveret en fremstilling af hele dettes historie, beregnet på en bred læserkreds. Som vanligt bærer fremstillingen præg af forf.s fortrolighed med såvel det antikke kildemateriale som den nyeste specialforskning, og selv om bogen i hele sit anlæg virker ret traditionel, med hovedvægten lagt på skildringen af de politiske begivenheder, gør Grant dog på passende steder holdt i begivenhedsforløbet for at lade sin læser stifte bekendtskab med de fundamentale økonomiske, sociale, ja, selv kulturelle forhold i de forskellige perioder. Afslutningsvis er bogen forsynet med et noteafsnit på et par ark; men dette indeholder ikke, som man skulle have ventet, forsk-

ningsmæssige specifikationer, men er i stedet forbeholdt forklaringer til teksten og ekstra oplysninger, som ville have brudt den for Grants bøger karakteristiske brede fortællestrøm.

Medens fagfæller næppe vil have større udbytte af Grants bog, er den et oplagt oversigtsværk for ikke-fagmanden, der ønsker at stifte bekendtskab med hovedtrækkene i romerrigets skæbne frem til opløsningen i det 5. århundrede e.v.t., sådan som de fremtræder på forskningens nuværende stade.

P. Cornelius Tacitus: *Die Historien*. Kommentar von Heinz Heubner. Band IV. Viertes Buch. (Carl Winter Universitätsverlag, 1976). 210 s., 92 DM.

Dette er en meget dybtgående og omfattende kommentar til 4. bog af Tacitus' Historiae med dens detaljerede skildring af begivenhederne i romerriget umiddelbart efter flavianernes sejr, tiden fra slutningen af 69 til midten af 70. Som følge af Tacitus' specielle, meget komprimerende stil er der behov for en fyldig filologisk kommentering, hvis man vil nå frem til den fulde forståelse af teksten, og en sådan har Heubner da også præsteret; men derudover klarlægger han minutiøst det historiske begivenhedsforløb, idet han sammenholder Tacitus' skildring med andre kilder og klarlægger hans tendens. I denne realkommentar inddrages hele den moderne specialitteratur, og derfor siger det sig selv, at Heubners lærde kommentar fremtidig vil være et uundværligt hjælpemiddel for enhver, der vil beskæftige sig indgående med den korte, men begivenhedsrige periode af Roms historie, som Tacitus har skildret med sin vanlige virtuositet.

Joseph Georg Wolf: *Politik und Gerechtigkeit bei Traian*. (Schriftenreihe der juristischen Gesellschaft, Heft 54; de Gruyter, 1978). 24 s. 12 DM.

I dette lille skrift publiceres et foredrag, som forf. holdt i 1973, og hvor han ville begrunde, at Traian med rette har det gode ry som regent, traditionen har givet ham. Der er ingen dokumentation; der anføres ingen nye synsvinkler, lige så lidt som der er tale om nogen original eller blot tilstrækkelig behandling af emnet. Følgelig må man alt i alt undre sig over, at det er blevet genstand for en selvstændig publikation.

E.C.

G.J.F. Kater-Sibbes and M.J. Vermaseren: *Apis III. Inscriptions, Coins and Addenda*. (Études préliminaires aux religions orientales dans l'empire Roman, Tome 48. Brill, 1977). 53 s. + 28 pl., 72 gld.

Kater-Sibbes og Vermaserens publikation af vidnesbyrd om Apis-kulten (jf. NFH XXVI s. 224) er nu nået til bind III, som omfatter indskrifterne og mønterne. Det vil bl.a. sige de alexandrinske mønter, og her afslører bogen en del mangler; således er den københavnske møntsamlings publicering fra 1974 af denne møntrække ikke medtaget. Den indledende konstatering (s. 6), at de alexandrinske mønter er fundet i Alexandria eller byens omegn, er mildest talt en grov forenkling. Det vil føre for vidt her at nævne flere eksempler.

Trods bogens dyder i øvrigt, bl.a. endnu engang de vellykkede afbildninger, er det synd og skam, at forf. her har begivet sig ind på et område, som de åbenbart ikke har tilstrækkeligt kendskab til.

E.C.

Joachim Szidat: *Historischer Kommentar zu Ammianus Marcellinus Buch XX-XXI*. Teil I: Die Erhebung Julians. (Historia, Einzelschriften Heft 31, Franz Steiner, 1977). 200 s., 44 DM.

Med denne bog føjer Historia-Einzelschriften endnu et vægtigt bidrag til vor forståelse af Ammianus Marcellinus (jf. NFH XXVIII s. 136 f.). Ganske vist går denne historiske kommentar kun på bog 20-21 og mere snævert endda kun på 20. bogs første fem kapitler om Julians magtovertagelse; men første halvdel er en indledning, hvor Szidat behandler vigti-

ge sider og problemer ved værket som helhed samt den politiske situation i disse afgørende år. Det er en bog, der giver mere, end titlen umiddelbart lover.

E.C.

J. BLEICKEN, CHR. MEIER, H. STRASBURGER: *Matthias Gelzer und die römische Geschichte*. (Frankfurter Althistorische Studien, Heft 9; Michael Lassleben, 1977). 100 s., 26 DM.

Få har haft så stor betydning for vor forståelse af den senere romerske republik som nu afdøde Matthias Gelzer, selv om hans første og mest banebrydende arbejde »Die Nobilität der römischen Republik« først vandt egentlig genklang godt 20 år senere end sin fremkomst i 1912.

Bleicken, Chr. Meier og Strasburger, der ikke alene selv har ydet vigtige bidrag inden for samme område, men også stod Gelzer personligt nær, søger i dette skrift med hver et bidrag at belyse og vurdere Gelzers indsats. Resultatet er ikke alene blevet en god introduktion til Gelzers arbejder, men har også videre interesse p.gr.a. det indblik, man får i den forskertradition, Gelzer var så betydningsfuldt et eksempel på. E.C.

MIDDELALDEREN

Courtauld Institute Illustrated Archives: Archive 1. *Cathedrals & Monastic Buildings in the British Isles: Part 1. Lincoln;* Archive 2. *15th & 16th Century Sculpture in Italy: Part 1. Rome;* Archive 3. *Medieval Architecture & Sculpture in Europe; Part 1. Poland*. (Harvey Miller Publishers, 1976). Hvert hæfte 80 s.; serien er opbygget af dele med fire hæfter, som tilsammen koster 25 £.

Fra det aktive og velrenommerede Courtauld Institute, det kunsthistoriske institut ved Londons Universitet, er en ny serie begyndt at udkomme i den senere tid. Med henblik på undervisning og specialstudier har man udgivet en række fotografier for at belyse kunstudviklingen eller vise en række monumenter. De her foreliggende hæfter beskæftiger sig med tre helt forskellige emneområder og er alle af høj karat. Det kan anbefales biblioteker, museer og kunsthistoriske institutter at abonnere på disse udmærkede publikationer.

M.L.

GUY BOIS: *Crise du feodalisme*. (Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques/Éditions de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales, 1976). 412 s., 105 F.

Formålet med denne bog er at forsøge at opstille en økonomisk teori for, hvorledes den feudale produktionsmåde fungerede, og dermed placerer bogen sig i en marxistisk forskningssammenhæng. Der er imidlertid tale om et stykke yderst grundig primærforskning. Inden for det valgte undersøgelsesområde, det østlige Normandi fra begyndelsen af det 14. til midten af det 16. århundrede, undersøges en række økonomiske variable og deres forløb gennem undersøgelsesperioden med henblik på at fastslå, hvilke sammenhænge der er imellem dem. Guy Bois finder, at alle de undersøgte økonomiske forhold samvarierer i en cyklisk bevægelse, hvor højkonjunkturer og kriser afløser hverandre. Forklaringen på dette finder han først og fremmest i de demografisk-økologiske forhold, idet udviklingen på de primært på selvforsyning indrettede bondebrug i relation til den til rådighed værende jord spiller den vigtigste rolle for hele systemets funktion. Overklassens udbytning af bønderne kommer blot til at spille en sekundær rolle som en faktor, der accelererer den cykliske udvikling.

Guy Bois' model, som næppe kan siges at være særlig overraskende, om end nok mere gennemarbejdet i detaljerne, end man har set før, forekommer at være en ret overbevisende forklaring på de fundne tendenser; men når forfatteren vil generalisere den til at gælde for hele den feudale produktionsmåde, opstår der nok alvorlige problemer. Den forudsætter et konstant teknologisk niveau samt ret mobile jordbesiddelsesforhold blandt bønderne og endelig, at hoveri ikke spiller nogen rolle i systemet. Dermed er også sagt, at modellen nok ikke gælder uafkortet, hvor disse forudsætninger ikke er til stede.

A.B.

ÆLDRE MIDDELALDER

ANTAL BARTHA: *Hungarian Society in the 9th and 10th Centuries*. (Studia Historica Academiae Scientiarum Hungaricae 85; Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975). 147 s., 9 $.

Ungarerne er et af flere folk, som har haft adresse forskellige steder i verden, før de fandt blivende sted i deres nuværende land; hertil kom de i 896 efter et knusende nederlag til bulgarerne, selv et vandrende folk indtil da. Et så nyetableret folk, som ej heller havde nogen kirke, er selvfølgelig meget dårligt forsynet med kilder, og det er et dristigt forehavende at ville give en syntese af dets sociale historie. Antal Bartha griber det bredt an, begynder med at omtale chazarerne ved Volga, hvor ungarerne først træffes, og går videre over Kiev, som var næste station på vejen. Herunder kommer han naturligvis ind på vikingernes rolle i Østeuropa.

Som forudsætning for den sociale struktur giver forf. i hvert af de tre hovedafsnit en oversigt over de økonomiske forhold, og han udnytter her det arkæologiske materiale glimrende; der er meget lærerigt i disse afsnit, om end man af og til må misunde forf. den sikkerhed, hvormed han omsætter ganske spredte fund til historiske strukturer. Det er i øvrigt en overordentlig lærd bog, som er nyttig ved at give en indgang til en omfattende forskning, som af sproglige grunde er utilgængelig for de fleste vesteuropæere.

Nytten af bogen begrænses dog af, at den er meget tungt og omstændeligt skrevet, og af den gennemgående ubehjælpsomme oversættelse til engelsk, der sine steder bliver helt meningsløs. Navnlig plager det dog bogen, at forfatteren har følt sig tilskyndet til at lade sine resultater fremtræde som illustration til et par forældede og i denne sammenhæng helt irrelevante og kun hæmmende tyske samfundsfilosoffers tanker fra forrige århundrede. Det har tydeligvis været svært. Det virker noget anstrengt at få at vide, at da landbrugsredskaber som leer, segle etc. findes i små huse og i fattige grave, kan man slutte, at producenterne selv ejede produktionsmidlerne. Et par sider længere henne får vi at vide, at om jorden kan man i denne henseende intet sige.

N.L.

P.H. SAWYER AND I.N. WOOD (ed.): *Early Medieval Kingship*. (The School of History, University of Leeds, 1977). 193 s., 3.50 £.

Denne bog er lærerig, og ikke blot ved sit indhold. Den indeholder en række forelæsninger, som i forsommeren 1977 afholdtes ved universitetet i Leeds, og den forelå trykt allerede i efteråret 1977 – til en meget overkommelig pris. Sparsommeligheden mærkes kun i form af en forholdsvis kompakt sats; hvis man kan spare så megen tid og så mange penge ved at undvære et forlag, må her være et gør-det-selv-forbillede for danske universitetsinstitutter.

Bogens indhold er seks forelæsninger om den tidlige middelalders kongemagt, eller rettere: forskellige aspekter af den. Der er spændende ting i dem alle; men der er grund til at fremhæve kelterspecialisten David N. Dumvilles »Kingship, Genealogies and Regnal Lists« og Patrick Wormalds afhandling om de

germanske kongers lovgivning. De giver begge vigtige metodiske indgange til benyttelsen af disse kilder.

Bogen afsluttes med en nyttig bibliografi og et index.

N.L.

MIDDELHAVSVERDENEN

K.M. SETTON (ed.): *A History of the Crusades*. IV: HARRY W. HAZARD (ed.): *The Art and Architecture of the Crusader States*. (Univ. of Wisconsin Press, 1977). 414 s. + LXV pl., 18.75 £.

Det fjerde bind i denne serie er sammensat af en række artikler forfattet af verdens førende specialister inden for emneområdet, den kunsthistoriske udvikling i de lande, der blev præget af korsfarerne. Den nu afdøde amerikanske professor Urban Tignor Holmes sørger i det indledende kapitel, »Life among the Europeans in Palestine and Syria in the Twelfth and Thirteenth Centuries«, for en urmærket introduktion, i hvilken han lægger hovedvægten på en redegørelse for den intellektuelle baggrund for kunstudfoldelsen i korsfarerrigerne. I de følgende kapitler behandles grundigt den kirkelige kunstudvikling inden for arkitektur, skulptur, mosaikker, maleri og kunsthåndværk. Korsfarerborgene får ligeledes en udførlig behandling af en anden, også for nylig afdød, kender af tidens arkitektur, dr. T.S.R. Boase, Oxford. De afsluttende tre kapitler belyser kunstens udvikling i de enkelte af korsfarerne influerede lande: Cypern, Grækenland, Rhodos og kongedømmet Jerusalem. Bogen er forsynet med et fortrtinligt billedmateriale og fyldige henvisninger til speciallitteraturen. Værket kan varmt anbefales både for forskere og for dem, der er interesseret i mødet mellem den kristne og arabiske kultur.

M.L.

DEREK W. LOMAX: *The Reconquest of Spain*. (Longman, 1978). 212 s., 6.95 £.

I den sidste tid er der fremkommet en række mindre oversigtsværker om forholdet mellem de kristne stater og det muslimske vælde i Spanien i middelalderen (se f.eks. NFH XXVII s. 53, XXVIII s. 204). Ovennævnte værk hører til de bedre i genren; til trods for det lille format er det lykkedes forfatteren både at formidle et væld af informationer og skabe et delvis nyt helhedsbillede.

Generobringen af det spanske land fra muslimerne formede de institutioner, den sociale struktur og den mentale holdning, der satte sit præg på den spanske imperialisme efter 1492, og som stadig væk præger udviklingen i Spanien og de lande, som har været uñder spansk overherredømme. Forfatteren, der er professor i spansk ved universitetet i Birmingham, hævder, at den tidligere forskning i emnet har været farvet af romantisk korsfarerånd, og at dette stadig væk gælder den spanske forskning (dertil kan også lægges udenlandsk forskning, f.eks. den, som der ovenfor er henvist til). Det er imidlertid nødvendigt, at billedet indeholder så mange facetter som muligt. Kongerne i de nordspanske riger var lige så optaget af at bekrige hinanden og holde den lokale adel nede som af at videreføre kampen mod muslimerne; selv i den mest hidsige krigstid fandtes der muhamedanske enklaver nord for grænsen; handelen mellem de to slags bekendere var altid livlig, og blandt folk ved grænsen fandtes der både krigsivrige og fredsivrige. Den tidligere forskning har i alt for høj grad været influeret af de kristne krøniker; man må sørge for at inddrage alt relevant kildemateriale – også fra den arabiske side: der er stor forskel på intensiteten og arten i den arabiske kamp mod de kristne.

Lomax' analyse er et meget vigtigt bidrag til vor viden om Spanien i hele middelalderen, og man må håbe, at der vil følge detailstudier af mindre områder og tidsepoker efter.

M.L.

DENYS HAY: *The Church in Italy in the Fifteenth Century*. (Cambridge University Press, 1977). 184 s., 7.95 £.

Den kirkelige udvikling i Italien før reformationen er enten blevet forsømt eller behandlet ud fra forudfattede meninger: protestanter har gennemgående skildret kirken som med tiden mere og mere korrupt; katolske forskere har hævdet, at kirken blev »hedensk« gennem renæssancen. Den kendte renæssancespecialist, professor Denys Hay, Edinburgh, vil med sin her præsenterede forskning nøgternt og objektivt analysere emnet. Han undersøger derfor den italienske kirkes grundbestanddele: stifternes og sognenes organisation og ledelse samt kirkens finansielle forhold i 1400-tallet frem til Sacco di Roma i 1527. Et vigtigt træk i udviklingen er, at kirken nu permanent blev ledet fra Rom af så godt som udelukkende italienske paver, samtidig med at kardinalernes kreds blev kraftigt udvidet med italienere. Under denne ledelse blev kirken reformeret fra bunden og samlet nationalt i kampen mod tyrkerne, som paven bekrigede i samarbejde med Venedig. Denne indre samling præger også kirkens intellektuelle liv. Hays tese er, at kirken i denne periode »nationaliseredes«: den universelle kirke forvandledes til en italiensk kirke. Rom strammer grebet om Italien, men mister førerskabet over Europa. Til trods for bogens beskedne omfang er det lykkedes forfatteren her at samle en mængde detailinformationer, hvortil kommer, at bogen er velskrevet og letlæst; til grund for den ligger Hays forelæsningsmanuskripter fra en tid som gæsteforelæser i Cambridge i efteråret 1971. Hays forskning er uden al tvivl at betragte som en milepæl inden for emnet.

M.L.

ENGLAND

ANN DORNIER (ed.): *Mercian Studies*. (Leicester University Press, 1977). 255 s., 6.95 £.

England har et halvt hundrede universiteter fordelt ud over hele landet, og ved mange af disse lægger man i historie, arkæologi, filologi og flere fag stor vægt på lokalstudier, med afgrænsninger som grevskabet, stiftet eller regionen. I dette tilfælde er det det angelsaksiske kongedømme Mercia, der er blevet gjort til genstand for en tværfaglig konference, hvis bidrag her er udgivet af Leicesterarkæologen Ann Dornier. Det er så stort et emne, at flere aspekter af det, deriblandt vikingernes indflydelse, har måttet reserveres til senere konferencer.

Studierne falder i tre hovedemner, først politisk og administrativ historie – fire afhandlinger, hvoraf en om Ruslands oprindelse kan fremhæves – dernæst møntvæsen og byer, med et bidrag om de vestmerciske byers arkæologi af den nyudnævnte arkæologiprofessor i York, Philip Rahtz, og endelig kristendommen, med bidrag om både kunst og arkitektur. Selv om man af og til frygter, at kilderne i iveren for at nå lokale resultater presses lige hårdt nok, er det en meget værdifuld samling studier, der kan give inspiration også uden for Mercias grænser, og man kan kun glæde sig til, at flere konferencer holdes og publiceres.

N.L.

TYSKLAND

SABINE KRÜGER (ed.): *Konrad von Megenberg: Werke. Ökonomik (Buch 2)*. (Mon. Germ.Hist., Staatsschriften des späteren Mittelalters III, 5/2; Anton Hiersemann, 1977). 250 s., 50 DM.

Første del af Megenbergs værk blev udgivet i 1973, og her følger andet bind med udgivelsen af den latinske tekst forsynet med kommentarer og fyldige henvisninger til forfatterens kilder. Ligesom det var tilfældet med den første bog, har udgiveren omhyggeligt redegjort for, hvilke autoriteter den kompilerende Konrad har bygget på, dvs. forfattere som Aristoteles, Ægidius Romanus, Albert Magnus m.fl. En omfattende bibliografi afslutter den gedigne tekstudgave. M.L.

DIETER MERTENS: *Jacobus Carthusiensis. Untersuchungen zur Rezeption der Werke des Kartäusers Jakob von Paradies (1381-1465).* (Vandenhoeck & Ruprecht, 1976). 316 s., 68 DM.

Brydningerne i senmiddelalderen er i de seneste år blevet beskrevet og analyseret på mange forskellige måder.

Jakob fra Paradis var en af denne periodes meget produktive teologer, og det har derfor været naturligt at undersøge betydningen og spredningen af hans produktion. Den for forfattervirksomheden afgørende tid begyndte, da Jakob i 1442 ud fra ønsket om større strenghed i ordenslivet skiftede fra cistercienser- til karteuserordenen og tog ophold i denne ordens kloster i Erfurt. I årene fra 1443 og frem til slutningen af 1450'erne faldt da størstedelen af hans produktion.

Efter i en udførlig indledning at have søgt at datere alle skrifter (såvel tabte som eksisterende) giver Mertens en meget bred skildring af udbredelsen og brugen af Jakobs arbejder og når til det hovedresultat, at 1520 danner et afgørende skel for brugen: indtil da havde man, først og fremmest i klostrene, afskrevet og læst Jakob af spontan interesse; men efter 1520 gik den spontane interesse tabt, og skrifterne indgik næsten udelukkende i den reformatoriske polemik.

Det er på denne baggrund naturligt, at arbejdets tyngdepunkt er receptionen forud for 1520, og denne reception er analyseret såvel kvantitativt som kvalitativt. Her har forf. ydet et værdifuldt bidrag til en større viden om spredningen af teologisk litteratur i senmiddelalderen og til en dybere forståelse af sammenhænge mellem senmiddelalderlig teologi og fromhed.

T.H.

SKANDINAVIEN

EINO JUTIKKALA: *Turku-Åbo; Borgå-Porvoo.* Scandinavian Atlas of Historic Towns No. 1 og 2. (Odense University Press, 1977). 1: 10 s., og 2 kort; 2: 11 s. og 3 kort; à 70 kr.

The International Commission for the History of Towns, der blev grundlagt ved den internationale historikerkongres i Wien i 1965 og har til opgave at sørge for en intensivering af byhistoriske studier, lokalhistorisk forskning og udgivelse af kilder til belysning af den urbane udvikling, har gennem sit nordiske underudvalg her publiceret de to første mapper. De er optakten til en serie, som skal omfatte 1 islandsk, 5 danske, 4 svenske og 3 norske byer, og behandler de to finske byer Åbo og Borgå. I en meget kortfattet og leksikonagtig præget oversigt, der også er oversat til svensk og engelsk, meddeler Eino Jutikkala de vigtigste data om de to byer fra middelalder til nyere tid. Gode kort og udsøgte billeder kompletterer den alt for korte fremstilling. En nærmere bedømmelse af publikationens videnskabelige værdi må afvente udgivelsen af flere mapper.

M.L.

NYERE HISTORIE

EUROPA

JAN DE VRIES: *The Economy of Europe in an Age of Crisis, 1600-1750.* (Cambridge University Press, 1976). 284 s., 2.95 £.

Bogen har karakter af en oversigt beregnet for studerende. Den er ikke detaljemættet, som sådanne kan være, men lægger vægt på at fastholde væsentlige udviklingslinier. Naturligvis bliver der tale om en del forenklinger, men gennem enkelteksempler, der refererer specialafhandlinger, får læseren et ind-

tryk af, hvordan den samlede viden er bygget op. En nyttig bog, selv om man ofte savner en omtale af de sociale konsekvenser af den økonomiske udvikling.

HEINRICH LUTZ (ed.): *Zur Geschichte der Toleranz und Religionsfreiheit*. (Wege der Forschung Band CCXLVI; Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1977). 490 s., 72 DM.

Rammen for denne antologi er tolerance- og religionsfrihedsbegrebet i den form, det antog i den europæiske kulturkreds i nyere tid – om end med en tydelig overvægt til reformationstiden.

Allerede af udgiverens indledning fremgår det, at der har været store problemer forbundet med afgrænsning og begrebsdefinitioner; og dog må det straks siges, at det er lykkedes at overvinde vanskelighederne, idet afgrænsningerne er sagligt særdeles rimelige og begrebsdefinitionerne præcise og forståelige – også for den interesserede lægmand.

Med sammenstillingen 'tolerance og religionsfrihed' er det fra udgiveren antydet, at der i løbet af den nyere tid er sket en glidning fra en individuel kamp for tolerance over for en fra flertallet afvigende religiøs opfattelse (reformationstidens mest betydende toleranceforkæmper, Sebastian Franck, er viet et meget spændende bidrag ved Lotte Blaschke) til en i løbet af det 18. og 19. århundrede fremtrængende statsligt erklæret religionsfrihed, udtrykt i de frie forfatninger.

Problemerne er behandlet af forskere fra en række forskellige faggrupper, dog med en betydelig, men også rimelig overvægt til teologien, hvor det er lykkedes markant at præsentere forskellene mellem den katolske og den protestantiske traditions tolkning af begreberne tolerance og religionsfrihed.

Som afslutning er anført en omfattende udvalgsbibliografi, først og fremmest med litteratur fra efter 1945. Desværre er der tale om en ukommenteret, alfabetisk sammenstilling. Udgiveren har søgt at råde en smule bod på det ved i slutningen af sin indledning at foretage en geografisk opdeling af de anførte værker.

Et kompliceret, men for forståelsen af centrale udviklingslinier i nyere europæisk historie centralt problemsæt har med denne antologi fået en meget smuk præsentation for en forhåbentlig bred kreds.

T.H.

ERLING BJØL: *Vor tids kulturhistorie*. I. Den tabte tid. (Politikens Forlag, 1978). 382 s., 130 kr.

Erling Bjøls store værk om vor tids kulturhistorie starter med at lade bind 1 være årtierne før 1914. Kulturhistorien er opfattet meget bredt: litteratur og kunst, teknik, dagligt liv i hjemmet og ideer og næsten m.m. Det kan synes lidt uklart, hvem bogen henvender sig til: der er for mange navne, der ikke siges noget om (eksempler blandt talrige: Joseph Skoda, Charles Seignobos) eller begreber som f.eks. Det gule Palæ (prinsesse Maries salon), og den ubefæstede kan nok komme i tvivl om, hvad betydningen af Proust' »korktapetserede celle på Boulevard Haussman« er (var han spærret inde?). Er man fortrolig med perioden, er det et skønt »gensyn«; men man savner da nok nogle nye aspekter og forbindelser til det økonomiske underlag, ligesom det også i højere grad burde være gjort klart, hvilke bevægelser og retninger der var dominerende; proportionerne kommer ikke tydelig nok frem. Al den gustne kritik skal dog ikke fordunkle, at det i mange henseender er en suveræn og velskrevet fremstilling med en vellykket sammenhæng mellem tekst og det overdådige illustrationsmateriale. I det hele et træfsikkert signalement af tiden, navnlig af det nye i tiden; det er for det første bykulturen, der er hovedtemaet, og dernæst savnes en klargørelse af, hvor meget af de tidligere leveformer der trods alt fortsat var fremherskende for millioner.

NYT FRA HISTORIEN

Redaktion:
VAGN DYBDAHL . NIKOLAJ PETERSEN
ERIK RESKE-NIELSEN . RUDI THOMSEN

Årgang XXVII-XXVIII 1976-77

JYSK SELSKAB FOR HISTORIE

MEDARBEJDERE

Universitetslektor, cand.mag. NIELS AMSTRUP (N.A.), universitetsadjunkt, cand.mag. ANDERS BØGH (A.B.), universitetslektor, cand.mag. ERIK CHRISTIANSEN (E.C.), cand.mag. JØRGEN PEDER CLAUSAGER (J.P.C.), kandidatstipendiat, cand.scient.pol. DRUDE DAHLERUP (D.D.), universitetslektor, cand.mag. AKSEL DAMSGAARD-MADSEN (A.D.-M.), universitetslektor JEROME DAVIS, Ph.D. (J.D.), cand.mag. OLE DEGN (O.D.), kandidatstipendiat, mag.art. LARS DYBDAHL (L.D.), universitetslektor, cand.phil. JØRGEN ELKLIT (J.E.), universitetslektor, cand. mag. TOVE ELKLIT (T.E.), universitetslektor, dr.phil. POUL ENEMARK (P.E.), universitetslektor, cånd.scient.pol. IB FAURBY (I.F.), arkivar, mag.art. HENRIK FODE (H.F.), arkivar, cand. mag. IB GEJL (I.G.), universitetslektor, mag.art. NIELS HANNESTAD (N.H.), kandidatstipendiat, cand.mag. TERKEL HANSEN (T.H.), overarkivar, dr. phil. VELLO HELK (V.H.), arkivar, mag.art. CHR. R. JANSEN (C.R.J.), arkivar, cand.mag. ERIK KORR JOHANSEN (E.K.J.), professor, dr.oecon. HANS CHR. JOHANSEN (H.C.J.), kandidatstipendiat, cand.phil. N. P. SKØTT JØRGENSEN (S.J.), universitetslektor, cand.mag. P.C. WILLEMOES JØRGENSEN (W.J.), arkivar, cand.mag. FINN H. LAURIDSEN (F.H.L.), universitetslektor, fil.dr. MICHAEL LINTON (M.L.), universitetslektor, cand.mag. NIELS LUND (N.L.), cand.phil. DORITH MADSEN (D.M.), universitetslektor, cand.phil. JOHN MARTINUSSEN (J.M.), universitetslektor, cand.mag. JOHAN PETER NOACK (J.P.N.), professor, dr.phil. OLAF OLSEN (O.O.), professor, dr.phil. OLE KARUP PEDERSEN (Okp.), universitetslektor, cand.mag. ERIK STRANGE PPETERSEN (E.S.P.), universitetslektor, cand.scient.pol. PALLE SVENSSON (P.S.), professor, dr.phil. ERIK ULSIG (E.U.) og universitetslektor, mag.art. UFFE ØSTERGAARD (U.Ø.).

REGISTER

over forfattere og udgivere samt samleværkstitler

Abel, Wilhelm 140
Abelein, Manfred 105
Abir, M. 182
Abukhanfusa, Kerstin 124
Abulafia, David 142
Abun-Nasr, Jamil M. 88
Adamson, Rolf 128
Adrados, Francisco R. 3
Akten zur Vorgeschichte der Bundesrepublik 216
Alexander, Charles C. 86
Alexander, Michael van Cleave 109
Alföldi, Andreas 134
Alföldi, Maria 132
Alföldy, Geza 40
Al-Otaiba, Mana Saeed 28
Amirsadeghi, Hossein 221
Anfänge der europäischen Einigungspolitik, Die 247
Anglo-Saxon England 100, 236
Antike Gemmen in deutschen Sammlungen 1
Anton, Hans Hubert 9
Archäologie und Geschichte 33
Arkell, A.J. 1
Armstrong, Alan 60
Athenian Agora, The 133
Aubin, Herman 159
Aufstieg und Niedergang der römischen Welt 5
Aurigemma, Luigi 34
Austin, M.M. 230
Autobiography of Emperor Haile Sellassie, The 120
Axelrod, Robert 169
Axtell, James 163

Bagge, Sverre H. 55
Bakhuizen, S.C. 42
Balle, Claus 73
Banham, Reyner 24
Barker, Michael 157
Barker, T.C. 23
Barker, Thomas 105
Bar-Kochva, B. 3
Barnaby, Frank 71
Barnett, Marguerite Ross 183
Barr, Dorothy F. la 169
Barrow, G.W.S. 146
Barth, Gunther 210
Bartlett, C.J. 215
Bauer, Arnold J. 112
Baumer, Remigius 202

Bay, Sv. Aage 6, 233
Bayly, C.A. 166
Bazin, Goermain 39
Becker, Winfried 150
Bellamy, Joyce M. 206
Bengtson, Hermann 231
Bennett, Edward M. 82
Benz, Wolfgang 250
Bercovitch, Sacvan 65
Berding, Helmut 254
Bergquist, Mats 26
Berki, R.N. 253, 254
Bertram, Christoph 249
Bettelheim, Charles 252
Bianchi, Ugo 42
Bianco, Mirella 81
Bibliography of British History 225
Bibo, Istvan 70
Biddiss, Michael D. 253
Bienen, Henry 89
Bilboul, Roger R. 225
Biraben, Jean-Noel 100
Bittel, Kurt 195
Blair, Peter Hunter 202
Blake, Robert 29
Blakemore, H. 67
Bleek, Wilhelm 80
Blickle, Peter 62
Blinkhorn, Martin 31
Bloch, Marc 93
Blois, Lukas de 47
Blumenwitz, Dieter 175
Bohnenblust, Ernst 64
Bolgar, R.R. 104
Bond, Brian 170
Bondy, François 105
Bonner, Stanley F. 231
Borisov, O. B. 32
Bornet, Vaughn Davis 87
Borst, Arno 202
Bosl, Karl 65
Bouvier, Jean 109
Boyd, Laslo V. 78
Bozeman, Adda B. 222
Brackert, Helmut 15
Bradle, Donald Graeme 28
Brandt, Reinhard 13
British Foreign Policy in the Second World War 77
Broby-Johansen, R. 127
Broneer, Oscar 197
Brooke, C.N.L. 99
Brown, A. Theodore 163
Brown, Jennifer M. 238
Brown, Judith M. 222
Brown, Lucy M. 225
Brown, MacAlister 85
Browning, Robert 12
Bruford, W.H. 160
Buhr, Manfred 37
Buisson, Ludwig 102
Bundgaard, J.A. 43
Burns, Richard D. 82
Burridge, T.D. 115
Butler, Edgar W. 163
Butler, R.A. 213

Cain, Louis P. 22
Calder, Kenneth J. 76
Calhoun, Daniel 77
Cambridge History of Africa, The 94
Campbell, John 170
Cantor, Norman F. 48
Carlton, David 26
Cary, M. 4
Cassinelli, C.W. 189
Castrén, Paavo 136
Chadwick, John 41
Challinor, Raymond 214
Champfleury 23
Cheney, Christopher R. 101
Choudhury, G.W..82
Christ, Karl 45
Christie, Ian R. 225
Cimma, Maria Rosa 134
Cipolla, Carlo M. 48, 151
Clark, Martin 177
Clarke, David L. 195
Clemoes, Peter 100, 236
Clogan, Paul Maurice 140
Coffey, J.I. 169
Coffey, Michael 98
Coleman, John E. 230
Coleman-Smith, Richard 11
Constitutiones et acta publica imperatorum et regum 235
Cook, M.A. 143
Cooper, Jeremy 108
Corinth 4
Cormack, Malcolm 193
Corpus Signorum Imperii Romani 48
Cossons, Neil 59
Cover, Robert 18
Creaton, Heather J. 226
Crisp, Olga 242
Croner, Fritz 79
Crowder, D.M.D. 200
Crozier, Michael J. 188
Crump, Gary A. 136

Daems, Herman 22
Dahlkvist, Mats 191
Dahlmann-Waitz 128
Daniel, Norman 8
Danov, Christo M. 44
Darby, H.C. 145
David, Paul A. 152
Davidson, Basil 90
Davidson, H.R. Ellis 51
Davis, R.H.C. 203
Decalo, Samuel 119
DeGeer, Hans 190
Degn, Christian 21
Delcor, Mathias 95
Demant, Dieter 235
Dent, Anthony 193
Denzler, Georg 49
Dewey, Clive 242
Diggins, John P. 75
Djilas, Milovan 246
Dobb, Maurice 22
Documents of Medieval History 200
Dolls, Michael W. 144
Domann, Peter 161
Donaldson, Peter Samuel 155

Dorfman, Joseph 66
Drangel, Louise 124
Duby, Georges 234
Dumand, Françoise 1
Dunham, Vera S. 180
Dye, Thomas R. 90
Dülmen, Richard van 16, 207

Eckhart, Lothar 48
Edwardes, Michael 19
Edwards, R. Roger 4
Einhorn, Eric S. 249
Ekdahl, Sven 148
Elcock, Howard 91
Elms, Alan C. 190
Elton, G.R. 58, 154
Emerson, Barbara 52
Emmerson, James Thomas 172
Engel, Evamaria 101
Engelsing, Rolf 225
Ernst, Raimund 139
Eudes, Dominique 178
Excavations in Medieval Southhampton 11

Farquharson, John E. 78, 115
Fasti Ecclesiae Anglicanae 154
Fenske, Lutz 235
Fetscher, Iring 188
Fichtenau, Heinrich 141
Field, Frank 30
Finer, S.E. 188
Finley, M.I. 2, 46
Fiorenza, Elisabeth Schlüssler 39
Firn, John 82
Fleckenstein, Josef 10
Fletcher, Banister 126
Fontana Economic History of Europe, The 151
Foot, M.R.D. 60
Forster, John S. 185
Foschepot, Josef 207
Fraccaro, Plinio 135
Frank, Elke 122
Frankel, Joseph 29
Franz, Günther 111
Fraser, Derek 156
Free, Lloyd 185
Freeman-Grenville, G.S.P. 94
Freidel, Frank 227
Friedenthal, Richard 142
Friedland, Edward 73
Friesen, Abraham 150
Frijhoff, Willem 158
Frisch, Bruno 114
Fuhrmann, Horst 13
Fundmünzen der römischen Zeit in Österreich, Die 138
Furuland, Lars 20

Gallie, W.B. 254
Gallo, Max 177
Galsterer, Hartmut 45
Gamer, Robert E. 69
Gardiner, Stephen 155
Gardner, Lloyd C. 121
Garleff, Michael 117
Gasteyger, Curt 176
Gaunt, William 23
Gemsell, Carl-Axel 209
Gera, Giovanni 43
Gesche, Helga 47
Ghirshman, R. 196
Giard, Jean-Baptiste 232
Gillis, John R. 239
Gimbel, John 184
Ginneken, Jaap van 119
Girault, René 109
Glaab, Charles N. 163
Gladstone Diaries, The 60
Glasscock, Robin E. 11
Glynn, Sean 77
Gnirs, Anton 199
Golan, Galia 220
Golembiewski, Robert T. 90
Gombrich, E.H. 153
Goodman, Anthony 237
Gordon, Barry 127
Gorodetsky, Gabriel 214
Gosden, P.H.J.H. 242
Gotto, Klaus 175
Gotzkowsky, Bodo 151
Graml, Hermann 250
Grandien, Bo 20
Grant, Michael 129
Gray, Colin S. 27
Gray, Robert A. 157
Grebing, Helga 253
Greenwood, Ted 123
Grenier, Jean-Claude 228
Gruner, Erich 65
Gschnitzer, Fritz 131
Gunnarson, Gunnar 211
Guth, Delloyd J. 52
Gärtner, Hans 2
Göbl, Robert 138
Gårdlund, Torsten 190

Hacker, Jens 176
Hahn, Wolfgang 138
Halperin, Morton H. 25
Handbuch der deutschen Wirtschafts- und Sozialgeschichte 159
Handbuch der europäischen Geschichte 200
Handbuch der Geschichte der böhmischen Länder 65
Hanham, H.J. 225
Hansen, Mogens Herman 3
Hanson, Elizabeth C. 70
Hardtwig, Wolfgang 16
Hargreaves, John D. 165
Harmatta, J. 195
Harris, G.L. 52
Harris, Peter B. 92
Harrison, Kennet 10
Hartmann, Stefan 17
Hatch, John 89
Hatcher, John 23
Have, O. ten 224
Hawkes, Jacquetta 94
Hay, J.R. 61
Hazen, William E. 81, 221
Heath, Jim F. 86

Hechter, Michael 29
Heck, Adrian van 233
Hedborg, Tage 20
Heinze, R.W. 153
Heizer, Robert F. 228
Helmfried, Björn 167
Henderson, W.O. 208
Herlitz-Gezelius, Ann Marie 153
Hernes, Gudmund 91
Hillerbrand, Hans J. 13
Hillgarth, J.N. 53
Hilton, Rodney H. 11, 145, 146
Hinton, David A. 236
Hirst, Derek 155
History of Mankind 152
History of the Ottoman Empire and Modern Turkey 143
Hix, John 60
Hobsbawm, E.J. 58
Hodder, Ian 95
Hoffmann, Peter 175
Hofoss, Dag 191
Hogrefe, Pearl 58
Hole, Frank 228
Holler, Frederick L. 185
Holmes, Clive 59
Holmsen, Andreas 103
Holst, Johan Jørgen 249
Holt, Stephen C. 78
Hooker, J.T. 130
Hopkins, A.G. 242
Hopper, R.J. 96
Horn, Joyce M. 154
Howard, Christopher 59
Howe, Irwing 66
Hoyer, Siegfried 107
Hughes, Colin A. 123
Huisken, Ronald 71
Huntington, Samuel P. 188
Hurstfield, Joel 155
Hus, Alain 198
Huss, Werner 45

Imhof, Arthur Irwin 68
Incho, Frederick R. 72
Inglehart, Ronald 213
Ingmar, Gunilla 211
Irish, Marian D. 122
Irwing, R.E.M. 85
Isager, Jacob 137
Isager, Signe 3
Isthmia 197

Jacobs, Phyllis May 226
Jahrbuch für Friedens- und Konfliktforschung 243
Jakobsson, Svante 18
Jankuhn, Herbert 33
Jensen, Jens Jørgen 116
Jervis, Robert 168
Jexlev, Thelma 57
Jones, Peter 24
Jones, Trevor 120
Jordan, Borimir 197
Julia, Dominique 158
Jureidini, Paul A. 221
Jägerskiöld, Stig 192
Jørgensen, Andreas 116

Kahler, Erich 193
Karlman, Roland 36
Katkow, Georg 18
Kearns, Doris 184
Kelleher, Catherine McArdle 217
Kelley, Donald R. 72
Kemp, Geoffrey 27
Kent, Francis L. 225
Keos 230
Kettenacker, Lothar 175
Kienast, Walther 9
Kienitz, Friedrich-Karl 93
Kilson, Martin 69
Kim, Youngwon A. 84
Kimmich, Christoph M. 172
King, Roger 171
Kinzi, K.H. 196
Kirchhof, Hans Wilhelm 151
Kirkby, Michael Hasloch 238
Kirsten, Ernst 198
Kitchen, Martin 186
Kjellström, Rolf 34
Klaus, Georg 37
Klees, Hans 2
Klein, Ernst 111
Klose, Olaf 167
Knorr, Klaus 114
Knowles, David 154
Kobuch, Manfred 240
Kobylinski, Hanna 93
Kocka, Jürgen 209
Koenig, W.J. 115
Koloskov, B.T. 32
Komoroczy, G. 195
Konczacki, J.M. 222
Konczacki, Z.A. 222
Konferenzen und Verträge 26
Konstantin fra Kostenec 54
Kousser, J. Morgan 111
Kraay, Colin M. 96
Kraft, Heinrich 6
Kraft, Salomon 167
Kramer, Hans 16
Kreuzer, Georg 5o
Kron, Uta 132
Kruedener, Jürgen Freiherr von 13
Kupfer, Siegfried 251
Kutz, Martin 63
Kühn, Margarete 235

Lambert, M.D. 142
Lamm, Hans Siegfried 251
Lander, R.J. 53
Lang, Mabel 133
Langdon, Merle K. 133
Langguth, Gerd 251
Leal, Victor Nunes 223
Lehmann, Johannes 129
Lemarchand, René 221
Lendle, Otto 95
Lennie, Campbell 241
Leshnik, Lawrence S. 95
Lévêque, Pierre 1
Lewin, Moshe 117
Lexikon des Mittelalters 233

Leys, Colin 89
Lhotsky, Alphons 110
Liebgott, Niels Knud 104
Lindberg, F. 57
Link, Arthur S. 164
Lipgens, Walther 247
Lipton, Michael 82
Lloyd, Alan B. 39
Lloyd, Terence H. 203
Lockhart, James 113
Loewen, Harry 62
Lopez, R.S. 7
Lora, Guillermo 243
Lotter, Fr. 139
Loyn, H.R. 200, 236
Luard, Evan 169
Luciri, Pierre 219
Ludz, Peter C. 176
Lunden, Kåre 7
Luscombe, D.E. 99
Luttrell, Anthony T. 53
Luža, Radomir 116
Lyons, Martin 159
Lötscher, Valentin 64

MacKay, Angus 204
Macleod, Duncan J. 111
Maddox, John 245
Maier, Hans 175
Mandel, Ernest 189
Mandrou, Robert 158
Marchand, C. Roland 112
Mark, Hans 185
Marks, Sally 113
Martin, G.H. 99
Martin, Thomas M. 102
Mass, Jeffrey P. 149
Matthew, H.C.G. 60
Maude, George 80
Maxwell, Kenneth R. 165
Mayer, Hans Eberhard 13
Mayer, S.L. 115
McAuley, Martin 181
McAuley, Mary 180
McCagg, William O., Jr. 110
McCauley, Martin 211
McGuire, Brian Patrick 56
Mediævalia et Humanistica 6, 140
Medley, Dudley Julius 225
Meinert, Günther 15
Meintjes, Johannes 113
Meister, Klaus 98
Meller, H.E. 157
Merkl, Peter H. 79
Merritt, Richard L. 70
Mesarovic, Mihajlo 72
Meuli, Karl 125
Meyer, Ernst 5, 40
Mikalson, Jon D. 131
Milbrath, Lester W. 72
Miljan, Toivo 248
Miluitin, N.A. 255
Misgeld, Klaus 212
Miskimin, Harry A. 7
Misra, B.B. 182
Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts 198
Mitterauer, Michael 16
Moeller, Bernd 14, 206
Moeller, Walter O. 97, 98
Molin, Richard L. de 105
Mommsen, Theodor 133
Monographien zur Geschichte des Mittelalters 205
Moore, R.I. 200
Moorhouse, Geoffrey 250
Morazé, Charles 152
Mordek, Hubert 8
Morris-Jones, W.H. 186
Mughisudden, Mohammed 81
Mumford, Lewis 210
Munro, Donald James 226
Munro, J. Forbes 166
Muschik, Johann 110
Müller, Ernst 240
Müri, Walter 130
Mårald, Bert 19

Nationalmuseets Arbejdsmark 125, 225
Naylor, Bernard 112
Nevakiki, Jukka 249
Neve, John le 154
New, John F.H. 240
New Cambridge Bibliography of English Literature, The 225
Niephaus, Heinz-Theo 17
Nipperdey, Thomas 35
Nish, Ian 183
Nissen, Christian S. 73
Norrköpings historia 167
Northedge, F. S. 69
Nove, Alec 31, 252
Nugent, Neill 171
Nutter, G. Warren 87
Näth, Marie Luise 118

Oberländer, Erwin 18
Olsson, Sven-Olof 191
Opitz, Reinhard 173
Orton, Clive 95
Ostenfeld, Chr. 159
Otte, Enrique 113
Ousland, Gunnar 68
Owen, Dorothy 99
Owsinska, Anna 14
Oxborrow, John 77

Palmer, Alan 126
Palmer, Veronica 126
Pandey, B.N. 118
Papers of Benjamin Franklin, The 162
Papers of Woodrow Wilson, The 164
Pargellis, Stanley 225
Paterson, William E. 212
Patschovsky, Alexander 10
Patz, Günther 218
Payne, Harry G. 38
Pedersen, Helga 21
Peil, Margaret 88
Pekáry, Thomas 40
Pennance, F.G. 254
Percival, John 137, 200
Pergo, Peter 193
Perlmutter, Amos 245

Pestel, Eduard 72
Petti, Anthony G. 204
Pevsner, Nikolaus 254
Pfaltzgraff, Robert L., Jr. 27
Pfankuch, Peter 255
Philosophisches Wörterbuch 37
Pick, Robert 78
Picker, Henry 174
Pickles, J.D. 225
Pickvance, C.G. 163
Pigler, A. 38
Pimloff, J.A.R. 153
Platt, Colin 11
Platter, Felix 64
Platz-Horster, Gertrud 1
Pohl, Hans 40
Pommerin, Reiner 172
Pope-Hennesy, John 108
Poppe, Nikolaus 18
Porath, Y. 220
Porch, Douglas 219
Porter, Gareth 85
Potter, G.R. 208
Pratt, Cranford 89
Price, J.L. 64
Price, Martin Jessop 131, 229
Prinz, Friedrich 201
Pye, Lucian W. 83, 91
Päpste und Papsttum 49, 50, 204
Pöttering, Hans Gert 217

Quellenkunde der deutschen Geschichte 128
Qvortrup, Jens 116

Ra'anan, Uri 27
Radde, Jürgen 251
Radky, Oliver H. 117
Rai, E.N. Mangat 81
Rainey, Gene E. 121
Rald, Jørgen 121
Rald, Karen 121
Ramsøy, Natalie Rogoff 191
Ranki, G. 57
Ransanus, Petrus 148
Ranset, David L. 161
Rauch, Georg von 18
Rawcliffe, Carole 237
Reallexikon zur byzantinischen Kunst 12, 54, 102
Rees, D. Morgan 59
Renault, Mary 44
Repgen, Konrad 175
Restle, Marcell 12, 54, 102
Reverdin, Olivier 97
Rian, Øystein 21
Richards, Peter 140
Richardson, Keith 46
Richter, Heinz 178
Richter, Will 199
Riedel, Volker 48
Rigler, Edith 75
Riley-Smith, Jonathan 139
Robinson, Edgar Eugene 87
Robson, Brian T. 59
Rock, David 164
Rock, William R. 215
Rosenthal, Glenda Goldstone 25
Rostow, W.W. 151
Roth, Reinhold 217
Rubinstein, Alvin Z. 181
Rubycynski, T.M. 73
Rudebeck, Lars 88
Rudolph, Eva 167
Ruhl, Klaus-Jörg 178
Runciman, Steven 143
Russell, Jeremy 32
Russett, Bruce M. 70
Ruth, John L. 105
Ryder, Judith 158
Rürup, Reinhard 63
Rüsen, Jörn 36, 125

Saage, Richard 187
Sainty, J.C. 156
Salomonsson, Per 80
Sampson, Anthony 244
Sanctis, Gaetano de 42
Sander, Hans-Dietrich 127
Santifaller, Leo 141
Saul, Karl 160
Saville, John 206
Savory, R.M. 33
Sawyer, P.H. 144
Scammell, William M. 27
Scase, Richard 212
Schaerf, Carlos 26
Scheiber, Harrt N. 209
Schieder, Th. 200
Schlebecher, John T. 162
Schleswig-Holsteinisches Biographisches Lexikon 167
Schlüter, Margildis 1
Schmidt, Tilmann 204
Schultz, Eberhard 247, 248
Schultz, Helga 15
Schwarz, Hans-Peter 175
Schwarze, Elisabeth 61
Schwinges, Rainer Chr. 205
Schück, Herman 56
Schäfer, Walter 37
Scott, Franklin D. 194
Scullard, H.H. 4
Seabury, Paul 73
Seaman, L.C.B. 109
Seckler, David 66
Seibt, Ferdinand 79
Seldon, Arthur 254
Shaban, M.A. 55
Shannon, R.T. 157
Shatzman, Israel 136
Shaw, Stanford J. 143
Sheppard, F.H.V. 205
Sheridan, James E. 83
Sherlock, Robert 156
Showman, Richard K. 227
Sider, Ronald J. 107
Silver, Harold 158
Simmons, Robert A. 84
Sims, John Merriman 226
Singer, J. David 168
Sjöholm, Elsa 239
Skilling, H. Gordon 179
Skaare, Kolbjørn 103
Slovo, Joe 90
Smallwood, E. Mary 40
Smith, David M. 154

Smith, Denis Mack 74
Smith, Paul 36
Smith, R.E.F. 149
Smith, T. Alexander 90
Smyth, Alfred P. 51
Snowman, Daniel 171
Solhaug, Trygve 167
Sontheimer, Kurt 80
Sontheimer, Walther 2
Sowell, Thomas 128
Spadaro, Robert N. 90
Staats, Reinhart 147
Stachura, Peter D. 30
Stadelmann, Rudolf 99
Stagakis, George 96
Stedman, Murray S. 90
Steele, Jonathan 218
Steger, Hugo 201
Steinmetz, Max 107
Stephenson, Jill 76
Stetton, Michael 157
Stevenson, John 170
Stoler, Mark A. 245
Stookey, Robert W. 122
Strasburger, Hermann 229
Stunkel, Kenneth R. 72
Stupak, Ronald J. 223
Sturner, Wolfgang 8
Ståhl, Michael 120
Svane, Gunnar 54

Taylor, A.J. 242
Teller, Edward 185
Temin, Peter 65
Temporini, Hildegard 5
Thomas, Alastair H. 212
Thomas, Hugh 219
Thomas, J.A.C. 54
Tilton, Timothy Alan 30
Torbacke, Jarl 190
Townsend, John 182
Toynbee, Arnold 33
Trell, Bluma L. 229
Triangle Papers, The 71
Trillmich, Walter 138
Trudinger, Karl 106
Turner, Henry A. 74
Tyler, Philip 5
Töpfer, Bernhard 101

Udovitch, A.L. 220
Ullmann, Ernst 107
Ullmann, Walter 49
Uppsala-overenskomsten 1520 12
Urban, G.R. 25
Uselding, Paul J. 22

Vaa, Mariken 191
Valla, Lorenzo 234
Vaughan, Richard 247
Veblen, Thorstein 66
Vergo, Peter 194
Vidal-Naquet, P. 230
Vielmetti, Nikolaus 110
Viereck, H.D.L. 135
Vondung, Klaus 209
Vorndran, Rolf 240

Waggoner, Nancy 131
Walder, Robert H. 162
Waley, Daniel 28
Wallace, William 215
Wallace-Hadrill, J.M. 50
Wallin, Curt 147
Wankel, Hermann 231
Wascott, Richard R. 72
Watanuki, Joji 188
Watson, Alan 134
Watson, George 225
Watt, D.C. 168
Webb, Beatrice 158
Webb, Sidney 158
Weber, Max 152
Webster, Bruce 51
Wee, Herman van der 22
Wehler, Hans-Ulrich 34, 66, 160
Weiler, Ingomar 130
Weinstein, James 86
Welch, Claude E. 244
Welwei, Karl 2
Wenskus, Reinhard 51
Were, Gideon S. 19
Wermes, Hans 107
Wessel, Klaus 12, 54, 102
Whitaker, James W. 162
Who's Who of British Members of Parliament 157
Wildavsky, Aron 73
Wilkinson, Anthony R. 90
Wilks, Ivor 67
Willcox, William B. 162
Williams, Phil. 114
Willison, I.R. 225
Wilson, David M. 100
Wilson, William A. 250
Winge, Sören 116
Wirth, Peter 102
Wirtschaft und Gesellschaft 152
Wissenschaftliche Paperbacks. Sozial- und Wirtschaftsgeschichte 40
Wohl, Anthony S. 241
Wolfers, Michael 87
Woodhouse, A.S.P. 108
Woodward, Sir Llewellyn 77, 171
Wriedt, Klaus 13
Wright, Esmond 111
Wright, James Edward 163
Writings on British History 226
Wu, Yuan-Li 119

Yodfat, A. 182
York, Herbert F. 123
Youngs, Frederic A., Jr. 153

Zahniser, Marvin R. 122
Zasloff, Joseph J. 85
Zayas, Alfred M.de 246
Zazoff, Peter 1
Zeigler, L. Harmon 90
Zetterberg, Kent 124
Ziegler, Konrat 2
Zimmermann, Harald 147
Zorn, Wolfgang 159

Østby, Leif 194

HANS-JÜRGEN PUHLE: *Politische Agrarbewegungen in kapitalistischen Industriegesellschaften*. (Vandenhoeck & Ruprecht, 1975). 496 s.

Det er agrarbevægelserne i Tyskland, USA og – i mindre omfang – Frankrig, der er emnet. Der startes med situationen i sidste halvdel af 19. årh., og derefter følges udviklingen til vore dage. Et kolossalt litteraturstudium er grundlag for teksten, der udgør de 247 sider af bogen, mens resten først er statistiske tabeller og derefter godt 200 sider noter og henvisninger. Om tabellerne kan det i øvrigt bemærkes, at de samler og sammenligner meget centrale udviklingslinier for de tre lande.

Selve længdesnittet gennem hundrede år er også meget givende, og forfatteren formår at fastholde de afgørende, længdegående træk. Bogen søger i det hele at vise, hvilken indflydelse agrarbevægelserne har haft ikke alene på den førte politik, men også på de politiske systemer, spørgsmål som statsinterventionismens vækst, drift mod fascisme m.m. Det er meget givende, hvad der drages frem; selv om bogens komparative anlæg giver et bredere grundlag for konklusionerne, er det dog ofte iøjnefaldende, at den gennemførte rendyrkning af en enkelt sektor kan forenkle løsningerne mere, end teksten kan bære.

DAVID MCLELLAN: *Marx*. (Fontana, 1975). 92 s., 15,25 d.kr. (Dansk Centralagentur). – TERRELL CARVER (ed.): *Karl Marx, Texts on Method*. (Blackwell, 1975). 230 s., 5.50 £, – NORMAN LEVINE: *The Tragic Deception, Marx contra Engels*. (Clio Books, 1975). 258 s., 2.65 £.

Der er tale om tre vidt forskellige bøger, der har det fælles, at de er skrevet af yderst kompetente Marx-forskere. McLellans henvender sig til meget brede kredse, Carvers til specialisten og Levines til den alment marxistisk og/eller politisk interesserede. Den lille bog af McLellan har haft forudgående tungere værker om Marx af samme forfatter; her giver han et rids af Marx' liv (med korrektioner i forhold til de herskende myter, bl.a. om hans fattigdom) og af hans hovedtanker og disses stilling i dagens »skoler«. Det er en god og letlæst bog; bemærkelsesværdig er den beskedne omtale af Engels. Dermed lægges der op til Norman Levines bog, der satser på at vise forskellen mellem Marx og Engels og på at vise, at enheden navnlig er blevet cementeret gennem Lenin og Stalin – Trotsky og Mao havde i øvrigt samme opfattelse. Levine, der som Lukacs tidligere kalder Engels for den første revisionist, ser spaltningen allerede i de to stores forskellige filosofiske udgangspunkter, hvor Engels var fremmed for Feuerbachs naturfilosofi og bl.a. derfor i modsætning til Marx' syn, at de forskellige samfund ville have en forskellig udviklingslinie. Modsætningerne mellem Marx' humanisme og Engels' mere hårde determinisme er spændende, men de politiske virkninger af den er næppe så klare og afgrænsede, som Levine gør dem – også fra Engels udgik flere retninger.

Carvers bog er en oversættelse til engelsk af indledning til »Grundrisse« og af »Noterne« til Adolph Wagner. Marx-teksterne fylder ca. 85 af bogens 230 sider; resten er introduktioner og kommentarer. En stor del af kommentarerne er en afdækning af kilder, af skjult polemik mod andre forfattere og henvisninger til andre Marxtekster om samme emne.

ENGLAND

HILARY L. RUBINSTEIN: *Captain Luckless*. James, First Duke of Hamilton. (Scottish Academic Press, 1976). 307 s., 6 £.

James, den første hertug af Hamilton, levede 1606-1649. I Nordens historie er han kendt som anfører for et kontingent, der i 1631 støttede Gustav 2 Adolf; i engelsk historie er han vistnok mest kendt for den gentlemanmæssige måde, hvorpå han besteg skafottet. I lange perioder virkede han som Karl 1.s råd-

giver i skotske anliggender, ligesom han også søgte at finde en vej i kirkepolitikken. I det hele har han ikke efterladt sig væsentlige spor. Den ret underholdende biografi medtager åbenbart næsten alt, hvad der vides om James; men heller ikke derved lykkes det at dokumentere nogen særlig indsats hverken som kriger eller som politiker. I det hele virker bogen også noget proportionsløs.

DONALD A. LOW: *That Sunny Dome*. A Portrait of Regency Britain. (Dent, 1977). 208 s., 5.95 £.

Forfatteren er litteraturforsker, og bogen er tilsyneladende i indhold og disposition stærkere bestemt af forfatterens interesser end af en bevidst disposition. Alligevel er det blevet en læseværdig bog, der dog ikke bringer egentlig nyt. Der er noget om regenten, en del om avisernes karakter og om de svagest stillede; men ellers er det mest Byron og Scott, der er emnerne sammen med nogle strejftog ind på andre digteres arbejde og på malernes felt. Det lykkes ikke at lade dette stå som et fuldstændigt udtryk for væsentlige træk af »Regency«. Ingen nødvendig anskaffelse for nordiske biblioteker.

GARETH STEDMAN JONES: *Outcast London*. A Study in the Relationship between Classes in Victorian Society. (Penguin Books, 1976). 424 s.

Gareth Jones' bog kom første gang i 1971 og var da blandt de bemærkelsesværdige af Oxford-disputatserne: sikker metode, klar problemstilling og væsentlige resultater. Den står sig endnu: solide studier ligger bag den rigt facetterede behandling af levevilkår for Londons arbejdere og proletarer, byggeriets svingninger, arbejdsløshed, indre vandringer. Det er en bog, man bestandig må søge til, når det gælder konkrete oplysninger og de nødvendige problemstillinger.

G. E. MINGAY: *Rural Life in Victorian England*. (Heinemann, 1977). 212 s., 5.95 £.

Det må nærmest betegnes som en oversigt baseret på den foreliggende litteratur; men både i enkeltheder og synspunkter er bogen dog også præget af forfatterens – professor i landbrugshistorie ved University of Kent – store indsigt og egne studier. Bogen er disponeret efter de enkelte samfundsgrupper: godsejere, bønder, landarbejdere, industriarbejdere på landet, godsforvaltere, professional people (præster, lærere og prokuratorer), og håndværkere. For hver gruppes vedkommende skildres de forandringer, den var underkastet under presset fra den stigende industrialisering og den udenlandske konkurrence: ændrede arbejdsformer, ændret økonomisk og social position samt disse faktorers indflydelse på forholdet mellem klasserne. Det er en yderst velskrevet bog, der alligevel samler et stort stof; dertil kommer det nyttige i gennem en sådan oversigt at fastholde udviklingen i en sektor, der i faget ofte bliver forsømt til fordel for de ekspanderende byerhverv.

DEREK FRASER: *Urban Politics in Victorian England*. (Leicester University Press, 1976). 324 s., 12 £.

Det er et solidt, velskrevet og perspektivrigt arbejde. Emnet er bystyrets politiske aspekter i victorianismens periode, navnlig belyst ud fra forholdene i Birmingham, Manchester, Liverpool og Leeds, men med en vis inddragen af forholdene i enkelte andre byer. Kommunestyret var i vid udstrækning baseret på selvstændig valgte kommissioner: menighedsråd, vejudvalg, fattigkommissioner osv. ved siden af det egentlige byråd. Forfatteren dokumenterer, hvordan valgene til alle disse små organer – og til halvoffentlige velgørenhedsselskaber o.lign. – var stærkt politiserede og fulgte samme skillelinier som parlamentsvalgene. Disse sidste er derfor også inddraget i undersøgelsen, og derved klargøres yderligere den snævre sammenhæng, der bl.a. også viser sig ved fælles pressionsgrupper. I den forbindelse må også nævnes, at et selvstændigt kapitel behandler den politiske agitation.

Et ledende moment gennem hele bogen er de sociale klassers placering i systemet og en drøftelse af den sociale position, der flød af de forskellige hverv. Derved og ved talrige enkelteksempler på socialt betinget pres på vælgerne, ofte baseret på indsamling af personlige data, bliver bogen også et vægtigt bidrag til socialhistorien.

TYSKLAND

DIRK BLASIUS: *Bürgerliche Gesellschaft und Kriminalität*. Zur Sozialgeschichte Preussens im Vormärz. (Vandenhoeck & Ruprecht, 1977). 202 s.

Forfatterens hensigt har været at vise samspillet mellem på den ene side de økonomisk-sociale forhold og på den anden side kriminaliteten og reaktionen herpå – det sidste har sin særlige spænding derved, at det er et feudalt samfund med en hastigt voksende borgerstand, der betragtes. Det er især berigelsesforbrydelser, der er emnet; der påvises en klar positiv sammenhæng mellem rugpriser og tyverier. Opfyldelsen af denne rationelle forventning bevirker, at der ikke indgår andre variabler i vurderingen, selv om man mange andre steder har kunnet pege på, at korrelationen ikke er så simpel. Videre behandler bogen retsforfølgelsen, straffen og strafferetsreformen af 1851; også her mærkes en ofte stærk forenkling. Den meget velskrevne bog og dens resultater må inddrages, når man beskæftiger sig med tilsvarende sider af nordisk socialhistorie.

FRANKRIG

CAROLYN C. LAUGEE: *Le Paradis des Femmes*. Women, Salons, and Social Stratification in Seventeenth-Century France. (Princeton University Press, 1976). 252 s., 21 $.

Salonens funktion i det franske samfund i 17. og 18. årh. har været og er et stadig omtvistet problem. Denne lille undersøgelse tjener til, som det hedder, at øge forvirringen, men på et højere plan. Den vil – baseret dels på samtidige forfatteres udsagn, dels på analyser af salondamernes sociale status – vise ikke alene synet på kvinden, men også bidrage til øget forståelse for de sociale grupperinger, der kendetegnede de øverste lag forud for revolutionen. Det er meget svært virkelig at få fat i de mange socioøkonomiske aspekter, der er ansatser til, fordi meget forbliver antydninger. Det centrale er imidlertid en dokumentation af salonernes betydning for at fastholde den aristokratiske livsstil og videre-bringe den til de nyadlede, men at netop dette fremkaldte en antifeministisk bølge hos dem, der vendte sig mod det voksende antal adelskaber; tilbage står imidlertid behovet for en rimelig forklaring på salonernes opkomst og vækst, og – hvad bogen dog ikke lover – en afklaring af, om der i stort tal sker en politisering af salonerne i 18. årh.

AFRIKA OG BALI

MARK R. LIPSCHUTZ & R. KENT RASMUSSEN: *Dictionary of African Historical Biography*. (Heinemann Educational Books Ltd., 1978). 292 s., 4.90 £.

Bogen er først og fremmest tænkt som en håndsrækning til dem, der gerne vil beskæftige sig lidt mere indgående med Det sorte Afrika (d.v.s. Afrika syd for Sahara), og som har svært ved at komme til rette med det store og meget fremmedartede persongalleri, der præger dette kontinents historie.

Forfatterne giver i ca. 800 korte, alfabetisk ordnede artikler dels en lang række minibiografier over fremtrædende afrikanere (og en del ikke-afrikanere, der har haft betydning for de afrikanske samfund), dels oversigter over herskere – herunder guvernører – i de forskellige områder og enkelte begrebsforklarende artikler. Opslagene, der som hovedregel er stærkt komprimerede og ganske uproblematiserende, er alle forsynet med henvisninger til den omfattende Afrika-litteratur, der findes samlet bag i bogen. Det er disse

udførlige henvisninger og de mange krydsreferencer, der giver bogen værdi.

Bogens udvælgelseskriterier er naturligt nok stærkt præget af den foreliggende litteratur, hvorfor hovedvægten i artiklerne ligger på 19. årh. og 1950'erne; noget mindre naturlig er derimod den skarpe afgrænsning til 1960. Skønt der findes værker, der kan anvendes efter dette år (der henvises først og fremmest til S. Taylor: The New Africans, 1967, og R. Segal: Political Africa, 1961, kan det ikke undgås, at bogen kommer til at fremtræde som lidt af en torso: der sker faktisk meget vigtige ting i Afrika omkring 1960!

Men selv inden for de udstukne rammer er bogen ufuldstændig; det er således bemærkelsesværdigt, at Jomo Kenyattas tro våbendrager Tom Mboya er medtaget, hvorimod den centrale oppositionsleder Oginga Odinga er udeladt.

Bogen afsluttes med et meget detaljeret emneregister og en værdifuld liste over varierende stave- og navneformer.

W.J.

JAMES A. BOON: *The Anthropological Romance of Bali, 1597-1972.* Dynamic Perspectives in Marriage and Caste, Politics and Religion. (Cambridge University Press, 1977). 259 s., 3.95 £.

Professor Boons indledende bemærkning »everyone has heard of Bali« forekommer lovlig optimistisk, og der kan derfor være grund til at gøre opmærksom på, at Bali er en lille ø umiddelbart øst for Java i Det indonesiske Arkipelag.

Bogen er et forsøg på at analysere et lille øsamfund, der gennem århundreder har været udsat for stærke påvirkninger både fra asiatisk og europæisk side. Boon redegør indgående for Bali-samfundets struktur, dets evne til at tilpasse sig ændrede ydre vilkår og alligevel fastholde centrale elementer i sit særprægede kulturmønster.

Bogen falder i to dele. Den kronologisk disponerede del trækker udviklingen fra 1597 (hollændernes første kontakt med øen) frem til begyndelsen af 1970'erne op, samtidig med at der peges på centrale socialhistoriske og – først og fremmest – antropologiske problemstillinger. I den anden del, der udgøres af en række case studies, behandles sociale og kulturelle forandringer i Bali-samfundet (især ægteskabsmønsterets afgørende betydning).

Boons arbejde, der er den første publikation i den nye serie »Cambridge Studies in Cultural Systems«, kan ved første øjekast forekomme en europæer temmelig eksotisk; men ved nærmere eftersyn må det siges at være et tankevækkende bekendtskab; behandlingen af et fremmed kulturmønster er naturligvis i sig selv spændende, men nok så værdifuldt er det, at bogen – og formodentlig hele den nye serie – bidrager til at sætte det velkendte og anmassende europæiske kulturgrundlag i relief.

Bogen er forsynet med en omfattende bibliografi og et dækkende register.

W.J.

NORDEN

STEN LINDROTH: *Uppsala Universitet 1477-1977.* (Almqvist & Wiksell, 1976). 251 s., 67 sv. kr.

Det er lykkedes for professor Sten Lindroth på den beskedne plads at skrive en oversigt over Uppsala Universitets historie, der føles dækkende. Her er både de ydre rammer, videnskabelige tendenser og holdninger samt studenternes sammensætning og ydre forhold – måske savner man noget om lærernes liv og vilkår. Undertiden er der måske vel meget indforståethed, og undertiden kan man undre sig over, om der er fornøden dækning for udsagnene (eks.: vekselrytteriet var mere udbredt i Lund end i Uppsala). Et register og en fyldigere indholdsfortegnelse ville have været en gevinst.

OLAF KLOSE & LILLI MARTIUS: *Skandinavische Landschaftsbilder.* Deutschen Künstlerreisen von 1780 bis 1864. (Wachholtz Verlag, 1975). 271 s., 80 DM.

Mens den skandinaviske litteratur om det romantiske landskabsmaleri i de nordiske lande er ret omfattende – om end større, kvalificerede og samlende analyser endnu ikke er skrevet – er det yderst begrænset, hvad der foreligger af tysksproget behandling af dette stof på trods af den nordiske naturs status som rejse- og drømmemål for en lang række nordtyske malere i denne periode.

Bogens første del skildrer i omrids udviklingen af landskabsmaleriet i de nordiske lande og behandler her især Danmarks betydning for de tyske og tysk-danske romantikere, formidlet gennem deres studieophold i København, samt de danske og tyske maleres »opdagelse« af Norge. I bogens anden del rekonstrueres primært ud fra samtidige rejsedagbøger de ruter, som malerne har fulgt på deres »primitive« rejser. En af disse dagbøger, nedskrevet i 1847 af August Becker fra dennes Norgesrejse, er optrykt som bogens næste del. Endelig følger et omfattende billedafsnit, hvor over 200 malerier gengives og kommenteres i katalogform.

Det hele er traditionelt anlagt uden større samfundsmæssig bredde i den analytiske tilgang – problemfeltet opfattes nærmest som blot en række hændelsesforløb, der kun i begrænset udstrækning underkastes mere systematiske overvejelser. Bogen henvender sig først og fremmest til fagmænd og den dannede tyske læser.

L.D.

HANS HENRIK BRUMMER: *Zorn. Svensk målare i världen.* (Bonniers, 1975). 92 s.

Med bogen her er føjet endnu en titel til den omfattende litteratur om Zorn. Som forfatteren selv anfører i det afsluttende kapitel om »Zorn i eftervärlden«, har hensigten ikke været en gennemgribende omvurdering af maleren og hans kunst, men snarere at belyse de forskellige sider og de stærke kontraster i Zorn og hans kunst gennem billeder og forklarende tekst. Betragtet som et populært arbejde mere end som en videnskabelig afhandling er hensigten absolut indfriet, og i forhold til andre bøger om Zorn inden for samme kategori udmærker den sig ved sin vederhæftighed i den socialhistoriske skildring af maleren som kunstnertype. Bogen er kronologisk i disponeringen og går fra barndommen og opvæksten over akademitiden og frem til rejserne og den centrale fase i Parisårene fra slutningen af 1880erne til midten af 90erne. Kronologien slutter med perioden i Sverige frem til malerens død, og bogen rundes af med to tematiske kapitler om henholdsvis marine- og nøgenmaleriet i Zorns produktion. Bogen er gennemillustreret, men med ofte for små gengivelser, ligesom farverne jævnligt er ret usikre.

L.D.

ARTHUR ATTMAN, JAN KUUSE, ULF OLSSON & CHRISTIAN JACOBÆUS: *L.M. Ericsson 100 år* I-III. (L.M. Ericsson, 1976). 386, 405, 425 s.

Som L.M. Ericsson er et kæmpeforetagende, er dets jubilæumsskrift det også. Det er for de to første binds vedkommende udarbejdet af de tre Göteborg-historikere, mens det sidste – om den tekniske udvikling – skyldes teleteknikeren Christian Jacobæus i samarbejde med andre af selskabets teknikere.

Generelt gælder, at det, der står der, er af høj lødighed. Navnlig er det blevet et centralt bidrag til belysning af finansieringsforhold inden for storindustrien, alt set på baggrund af den almene udvikling. Den tekniske del af historien er ganske enkelt historieløs, næsten også interesseløs, idet den ikke på nogen måde forsøger at motivere produktionsændringer eller forklare deres betydning (det kunne en tekniker vel nok gøre). Dette bind – det 3. – er et klart vidnesbyrd blandt i øvrigt mange andre om, hvordan moderne teknikhistorie endnu ikke er blevet egentlig historie i betragtningsmåden.

Værkets første bind behandler tiden frem til 1932. Jan Kuuse tager sig af tiden frem til 1918 med grundlæggelse og udlandsekspansion både i form af telefonfabrikation og telefondrift. Et stort afsnit er viet Svensk-Dansk-

Ryska Telefon AB, der før 1. verdenskrig havde fabrikker i Rusland og verdens største central i Moskva med 60.000 abonnenter. Også andre steder i verden havde man placeret sig solidt på dette tidspunkt. Tabet efter revolutionen af Ruslandsvirksomheden uden erstatning ramte LME hårdt og drev det i armene på Kreuger-koncernen; det er nu Attmann og Ulf Olsson, der overtager forfatterskabet. Kreuger-sammenbruddet førte igen aktiemajoriteten til ITT, indtil den atter i 1960 blev svensk. Disse og andre finansoperationer er skildret med stor klarhed, støttet til et åbenbart fyldigt arkivmateriale; det samme gælder behandlingen af indsatsen rundt om i de enkelte verdensdele. Andre dele af selskabets historie: kampen om markederne, driftsresultater, produktionens sammensætning, lønforhold m.m. analyseres også; men undertiden forekommer disse afsnit lidet problemorienteret, hvor man nok kunne have ventet en større løsrivelse fra det rent deskriptive. Gode illustrationer og yderst vellykkede diagrammer støtter teksten.

SVEN LINDQVIST: *Gräv där du står.* Hur man utforskar ett job. (Bonniers, 1978). 288 s.

Det er en appel til industriarbejdere om at gå i gang med at udforske deres virksomheds og deres fags historie. Bogen gennemgår de mange forskellige typer af kildemateriale, der findes, hvor det er og i nogen grad, hvordan det skal udnyttes. Dette sidste er bogens svage punkt, at den kun gør lidt ud af, hvordan man skal klare take-off'en fra indsamling til sammenhæng, eventuelt sammenskrivning. Selve redegørelsen for kildematerialet er dækkende og særdeles stimulerende skrevet. Historikere, der ikke systematisk har arbejdet med industrihistorie, vil have god nytte af den både i forskningssituationer og i undervisning, f.eks. også på gymnasieniveau. At udgangspunkterne er svenske forhold, betyder ikke noget; der kan uden videre overføres til danske kildegrupper.

MODERNE HISTORIE

INTERNATIONAL POLITIK

JOSEPH M. SIRACUSA & GLEN ST. JOHN BARCLAY (ed.): *The Impact of the Cold War.* Reconsiderations. (National University Publications, Kennikat Press, 1977). 208 s., 12.50 $ (paper: 6.95 $).

To australske historikere har redigeret en bog, der ikke så meget går på tolkninger af den centrale konflikt mellem Sovjet og USA, som senere har været slagmarken for vor tids kolde krig mellem traditionalistiske, revisionistiske og nu post-revisionistiske historikere, som på konfliktens virkninger for »tredielande« som Australien, Belgien, Argentina, Tyskland, Nigeria m.fl.

Den grundlæggende idé er god nok, men gennemførelse er noget svingende. Det forholdsvis lange tidsspand, som de fleste analyser dækker, nemlig 1945-73, giver næppe plads for andet end oversigtsmæssige betragtninger. Det er således betegnende, at to bidrag (om Kina og Indokina), der begge er begrænset til de umiddelbare efterkrigsår, i langt højere grad kan udnytte det meget store primære kildemateriale til den kolde krigs opståen, som er åbnet i de seneste år. Et andet kritikpunkt er, at bidragene ikke følger nogen fast model, men er ret forskellige i deres oplæg. Noget større bidrag til forståelsen for den kolde krigs betydning for de mindre og mere perifere staters forhold giver bogen derfor ikke.

International Arms Control: Issues and Agreements. By the Stanford Arms Control Group. Ed. by JOHN H. BARTON &

LAWRENCE D. WEILER. (Stanford University Press, 1976). 444 s., 12.95 $.

Fremstillingen er tænkt som en grundbog for det kursus i rustningskontrolproblemer, som den tværfaglige Stanford Arms Control Group har samarbejdet om siden begyndelsen af 1970'erne, og som har gjort Stanford til et førende forskningscenter på området.

Det kan på den baggrund næppe overraske, at bogen virker velgennemtænkt og egnet til sit formål – og i det hele taget som en kvalificeret introduktion til emnet rustningskontrol. Dens force er bredden af de problemstillinger, der tages op: ikke blot den teknologiske, strategiske eller økonomiske baggrund for efterkrigstidens nedrustningsforhandlinger, men også deres historie (med tyngdepunkt på SALT-forhandlingerne), deres indrepolitiske aspekter samt de enkelte problemkomplekssers specifikke karakter. En ting, man kunne savne, er en placering af nedrustningspolitikken som led i stormagternes samlede udenrigspolitik. Ligeledes er der en klar koncentrering om amerikansk nedrustningspolitik på bekostning af den sovjetiske.

Bogens nytteværdi øges ved, at den gengiver teksterne til 18 større rustningskontrolaftaler efter anden verdenskrig, og ved at hvert kapitel ledsages af spørgsmål og litteraturforslag.

KARL KAISER & HANS-PETER SCHWARZ (Hrsg.): *Amerika und Westeuropa*. Gegenwarts- und Zukunftsprobleme. (Belser Verlag, 1977). 406 s., 32 DM.

Bogen indeholder en række essays om aspekter af det amerikansk-vesteuropæiske forhold i 1970'erne skrevet i anledning af Kurt Birrenbachs 70-årsdag. Forfatterne er velkendte medlemmer af, hvad man kunne kalde det atlantiske politisk-akademiske establishment: François Duchêne, Pierre Hassner, Martin Hillenbrand, Henry Owen, for blot at nævne nogle få blandt de i alt 23 bidragydere.

I sin disposition afspejler bogen en række af de senere års ændringer i det atlantiske forholds karakter. For det første ofres der væsentlig mere plads på de økonomiske relationer, end man ville have gjort for blot få år siden, og de overskygger i hvert fald kvantitativt diskussionen af de sikkerhedspolitiske relationer, der tidligere helt dominerede billedet; faktisk er der kun én artikel, der specifikt analyserer NATO-problematikken. For det andet er der sket en afsmitning fra Brzezinskis (og Carters) trilateralisme derved, at forholdet til Japan inddrages som en vigtig variabel, og endelig lægges der vægt på at analysere implikationerne af EFs forsøg på at formulere en fælles udenrigspolitik.

En række artikler om gensidige holdninger, især på eliteniveauet, udgør interessant læsning, om end analysen sine steder er nok så impressionistisk. I det hele taget er bogen ikke »videnskabelig« i sit oplæg; den rummer kompetente policy-orienterede problemanalyser af en gruppe personer, der er fælles om målsætningen, at det atlantiske samarbejde bør videreføres og helst udbygges.

U-LANDSSPØRGSMÅL

KARL P. SAUVANT & HAJO HASENPFLUG (ed.): *The New International Economic Order*. Confrontation or Cooperation between North and South? (Westview Press, 1977). 474 s., 25.00 $.

Den nye økonomiske verdensorden (NIEO) er en af de væsentligste nyskabelser i 1970'ernes internationale politik. Sigtet med denne bog er dels at dokumentere indholdet af ulandenes krav om en nyfordeling af verdens økonomiske ressourcer, bl.a. gennem videregivelse af de vigtigste dokumenter vedtaget i FNs generalforsamling, UNCTAD og UNIDO, dels at belyse modstandernes synspunkter, bl.a. i et indlæg af den vesttyske økonominister Hans Friederichs. Endvidere diskuterer bogen de væsentligste implikationer af NIEO-kravet på områderne international handel, herunder især diverse råvareordninger, overførsel af økonomiske ressourcer (ulandshjælp), overførsel af teknologi, industrialisering af u-landene og endelig »self-reli-

ance«-problematikken, specielt mulighederne for at stimulere handelen mellem u-landene indbyrdes.

Analyserne, der med en enkelt undtagelse skyldes vestlige samfundsforskere, giver gennemgående en sympatisk behandling af problemstillingen, men er samtidig ganske realistiske i vurderingen af de meget store økonomiske og politiske komplikationer, som ligger indbygget i den. Analysen er veldokumenteret gennem et fyldigt og samtidig let tilgængeligt tabelmateriale. Alt i alt giver bogen en højt kvalificeret all-round indføring i en problemkreds, som tegner til at blive mere og mere påtrængende.

SYED HUSSEIN ALATAS: *The Myth of the Lazy Native*. A study of the image of the Malays, Filipinos and Javanese from the 16th to the 20th century and its function in the ideology of colonial capitalism. (Frank Cass, London, 1977). 268 s., 9.50 £.

Forfatteren er professor i malayiske studier ved universitetet i Singapore. I denne bog har han sat sig for at gøre op med hele den nedvurderende beskrivelse af ikke-europæiske indfødte befolkninger, som kendes fra alle områder, men som har hans specielle interesse i forbindelse med de tre nævnte sydøstasiatiske lande.

Det er altid fængslende at læse de tidlige europæiske handelsfolks og kolonisatorers skildringer af de indfødte, de stødte på i det fjerne. Det er måske forståeligt, at det også kan virke ophidsende på efterkommerne af disse. Men det, der åbenbart er forfatterens hovedformål, er ikke så meget at påvise det målrettede og fordomsfyldte i disse skildringer som at understrege, hvor farlige sådanne stereotyper kan være – ikke mindst når de bliver overtaget og videreført af de herskende grupper inden for de nye selvstændige stater. Derfor forbinder og forklarer han disse skildringer som snævert forbundne både med kapitalismen og den europæiske etnocentricitet. Især hvad det sidste angår, har han ikke meget tilovers for hverken Marx eller Engels, som han også bringer tankevækkende citater fra.

Bogen er vel snæver i sit sigte; men til konkret belysning af sådanne myters sociale virkninger – også til opdyrkning af et forskningsområde – er bogen interessant.

Okp.

EUROPA

CHARLES S. MAIER: *Recasting Bourgeois Europe*. Stabilization in France, Germany, and Italy in the Decade after World War I. (Princeton University Press, 1975). 650 s., 34,50 $.

Dette er et af de mest gedigne bidrag, der i de senere år er kommet til europæisk mellemkrigshistorie. Det er gedigent ikke alene ved omfang og de meget omfattende studier, der er gået forud, men også i kraft af synspunkter og resultater.

Som allerede titlen siger, vil forfatteren vise, hvordan borgerskabets Europa hurtigt blev retableret efter 1. verdenskrig og efter det kortvarige revolutionære intermezzo ved krigens ophør. Denne udvikling var kendetegnet af en stærk vækst i corporatismen (ikke at forveksle med den korporative ständerstat), hvor interesseorganisationer og -grupper tog magten på bekostning af parlamenterne. Gennem dette system lykkedes det borgerskabet at skabe stabilitet i den økonomiske orden: fabriksrådene fra årtiets begyndelse endte i fordismen ved dets slutning. Forfatteren er ganske klar over, at dette var en udvikling, der startede før krigen, men understreger, at trods den kraftige afbrydelse, som krigen betød, kunne den derefter tiltage. Det er i høj grad de grundlæggende strukturer, der behandles, mens manifestationerne kun strejfes, f.eks. hvordan man flyttede opmærksomheden fra klassekampen til fænomener som at sikre værdien af den lille sparers penge, at bevare nationens omdømme eller at sikre buskortindehavernes ret til en stabil og veludbygget trafik.

Charles S. Maier er selv på vagt over for stærke forenklinger. Trods værkets altfavnende karakter rummer det en balanceret afvejning af enkeltheder og en stillingtagen til modargumenter.

STORBRITANNIEN

ROY DOUGLAS: *In the Year of Munich*. (Macmillan, 1977). 155 s., 7,95 £.

Udgivelsen af endnu en bog om britisk politik i München-året, d.v.s. fra Anschluss til den endelige besættelse af Czechoslovakiet, turde forudsætte, at forfatteren på et eller andet punkt tilføjer noget væsentligt til den hidtidige litteratur, f.eks. anlægger nye synspunkter, anskuer nye aspekter af problematikken eller fremkommer med væsentlige nye oplysninger.

Nærværende bog synes ikke at gøre nogen af delene. Den er efter forfatterens oplysninger baseret på nylig tilgængelige arkivalier, men ændrer kun lidt ved vor hidtidige viden. Fremstillingen er traditionelt deskriptiv, ligesom synspunktet, at den britiske politik stort set ikke kan kritiseres ud fra den foreliggende situation, er set før.

Selv om der ikke er tale om nogen dårlig bog, kan det være svært at blive meget ophidset over den.

LUCY MIDDLETON (ed.): *Women in the Labour Movement: The British Experience*. (Croom Helm & Rowman and Littlefield, 1977). 221 s., 7,50 £.

Læsere, der håber på i denne bog at finde et vægtigt bidrag til kvindekampen, vil formentlig blive skuffede. Den rummer mange konkrete oplysninger, men kun få nye synspunkter.

Efter en indledning af Ramsay MacDonalds datter Sheila Lochhead, der er båret af en romantisk opfattelse af alle kvinders gensidige respekt og forståelse på tværs af politiske skel, følger seks kapitler om kvindernes rolle i arbejderbevægelsens første år og tre om kvindernes stilling i dag – d.v.s. siden mellemkrigstiden.

Valgretskampen er behandlet af Margherita Rendel, og Sheila Ferguson viser i sit afsnit, hvorledes det oprindelig primært var via socialt arbejde, at kvinderne vandt en politisk rolle inden for arbejderbevægelsen.

Der er naturligvis forskelle i kvalitet og stil fra kapitel til kapitel, men generelt set er bidragene helt overvejende deskriptive og lidet analyserende. Lucy Middeltons eget bidrag er – som flere andre – en opregning af enkeltoplysninger om udvalgte Labour-kvinder, og i kapitlet om de kvindelige parlamentsmedlemmer i dag er der f.eks. ingen analyse af Shirley Williams' betydelige politiske indsats, men hun nævnes som et eksempel på en kvindelig politiker, der nyder respekt, selv om hun ofte er lige så usoigneret som sine mandlige kolleger!

Endelig indeholder bogen en del navne- og årstalslister samt en række meget kortfattede biografier over tilsyneladende tilfældigt udvalgte Labour-kvinder og udenlandske kvindelige socialister.

I.F.

J.A. CROSS: *Sir Samuel Hoare*. A Political Biography. (Jonathan Cape, 1977). 414 s. 10.00 £.

LARS ÅKERBLOM: *Sir Samuel Hoare och Etiopienkonflikten 1935*. (Acta Universitatis Upsaliensia, Almquist & Wiksell, 1976). 229 s.

Cross' bog er, som angivet i undertitlen, en politisk biografi, der kun i uhyre begrænset omfang inddrager andet end Hoares politiske arbejde. Hans korte udenrigsministertid og dens bratte afslutning indtager naturligvis en central plads (80 sider), men er ikke dominerende i forhold til Hoares i øvrigt bemærkelsesværdige karriere fra forberedelsen af mødet i Carlton Club, der i 1922 førte til koalitionsregeringens fald, via posten som Secretary of State for Air til Hoares mest betydningsfulde indsats som Secretary of State for India og videre et halvt år efter afgangen som

udenrigsminister via flådeministeriet og indenrigsministeriet til Chamberlains kortvarige War Cabinet for endelig at slutte som ambassadør i Spanien – men ikke som premierminister, som ikke mindst Lady Maud hele tiden synes at have håbet på.

Hoares rolle i forbindelse med Hoare-Laval-planen er der omhyggeligt redegjort for. Men Cross anvender to ikke helt forenelige forklaringer, nemlig dels, at begivenhederne fandt sted kort efter, at den helbredsmæssigt stærkt svækkede Hoare havde overtaget sin nye ministerpost (og altså indirekte antydende, at havde Hoare været rask, var det gået anderledes), og dels, at der ikke var ret mange andre muligheder, og at Hoare ikke havde overtrådt det mandat, han havde fået kort før afrejsen til Paris. Som det hedder i kabinetsprotokollen: »It was hoped that the Foreign Secretary would take a generous view of the Italian attitude«. Men kabinettet valgte at ofre Hoare, da offentlighedens (og Times') kritik fik et hidtil uhørt omfang.

Trods forfatterens sympati for sit emne, der nok til tider stiller sig i vejen for en dyberegående kritik af Hoares politiske indsats, er resultatet dog blevet en både veldokumenteret og velskrevet bog.

På denne baggrund virker Åkerbloms bog, der blev antaget som disputats ved Uppsala Universitet i 1976, noget skuffende. Den er ikke særlig hensigtsmæssigt struktureret, og den er skrevet i et til tider næsten telegramagtigt sprog og bygger i modsætning til Cross' ikke på Hoares efterladte papirer. Trods koncentrationen omkring Hoares rolle i Etiopienkonflikten bliver behandlingen heraf mindre nuanceret end Cross' ene kapitel om samme sag. Til gengæld har Åkerblom så en ganske omfattende analyse af parlamentsvalget i 1935.

I.F.

TYSKLAND

JOHN HIDEN: *Germany and Europe 1919-39.* (Longman, 1977). 183 s., 2.95 £.

Forfatterens hensigt har været at fremlægge en relativt let overskuelig syntese af den efterhånden næsten uoverskuelige forskning om mellemkrigstidens tyske udenrigspolitik, og dette er i vid udstrækning lykkedes. Bogen er følgelig primært analytisk, problemorienteret, mens det deskriptive element er reduceret til det mest nødvendige.

Bogen er karakteristisk ved, at der lægges omtrent lige megen vægt på Weimar- og Hitler-perioden, samt ved, at der gøres meget ud af at analysere den indenrigspolitiske og i bredere forstand samfundsmæssige baggrund for udformningen af udenrigspolitikken. Et af bogens kapitler diskuterer specifikt denne problemstilling, men aspektet går igen i bogens hovedafsnit om tysk politik over for henholdsvis vestmagterne, Sovjetunionen, Øst- og Sydøsteuropa og Middelhavsområdet, især Italien.

Denne geografisk bestemte disposition kan nok uheldigt sløre blikket for sammenhængen mellem tysk øst- og vestpolitik, som Hiden imidlertid gør meget ud af at påvise, men tillader samtidig forfatteren at gøre mere ud af aspekter af tysk politik, f.eks. politikken over for de svage naboer i øst, der ofte drukner i andre generelle fremstillinger.

ALAN D. BEYERCHEN: *Scientists under Hitler.* Politics and the Physics Community in the Third Reich. (Yale University Press, 1977). 287 s.

Denne bog rummer en kronologisk anlagt skildring af forholdet mellem det naturvidenskabelige establishment og det nazistiske regime i Tyskland 1933-39 udført af en amerikansk historiker. Der er tale om den første grundigere behandling af emnet, som griber ind over to specialiserede historiske videnskabsgrene, videnskabshistorien (der udføres af naturvidenskabeligt uddannede forskere) og politisk historie (hvis udøvere normalt ikke ved noget om naturvidenskab).

Det demonstrerer Beyerchen nu heller ikke, at han gør. Undersøgelsen er baseret på

personlige arkiver fra de tyske nobelpristagere Philipp Lenard og Johannes Stark. De to forsøgte i 30'erne at organisere en bevægelse af 'ariske fysikere', som skulle udrense jødiske og andre ikke-fascistiske elementer af den tyske videnskab. Deres bestræbelser mislykkedes, iflg. Beyerchen især på grund af krigens behov for en moderne naturvidenskab (især på atomforskningsområdet).

Denne skildring er gennemført som en traditionel politisk-historisk undersøgelse med tyngdepunkt i de to initiativtageres biografier, suppleret med en kort analyse af videnskabsopfattelsen i deres bevægelse af 'ariske fysikere'. Bevægelsens videnskabssyn skildres som antimodernistisk og derfor ude af stand til at opfylde regimets behov for en rationel og effektiv militærvidenskab og -teknologi.

Beyerchen har ikke gjort sig nogen overvejelser over arten af det nazistiske regime, om forholdet mellem ideologi og politik, endsige om forholdet mellem økonomi og politik, skønt det må siges at være en forudsætning for en ordentlig forståelse af det behandlede fænomen. Han opfatter ukompliceret og unuanceret regimet som på én gang et ideologisk irrationelt ('ondt') og samtidig som et politisk rationelt styre, der ville opnå udenrigspolitiske og militære resultater og derfor kunne afveje midlerne til opnåelse af dette mål mod de ideologiske krav.

En sådan opfattelse er på sin vis korrekt, men når problemet ikke analyseres klart, bliver det vanskeligt at bruge en delanalyse som den foreliggende – uanset hvor interessant dens resultater end måtte være i sig selv – til at forstå særtrækkene ved det nazistiske styre som en kapitalistisk regimeform.

U.Ø.

DIETER GESSNER: *Agrarverbände in der Weimarer Republik*. Wirtschaftliche und soziale Voraussetzungen der agrarkonservativen Politik vor 1933. (Droste Verlag, 1976). 304 s.

Denne undersøgelse rummer en meget detaljeret og indgående redegørelse for de tyske landbrugsorganisationers politiske udvikling i perioden 1927-1933. Bogen – der er en omarbejdet doktorafhandling – undersøger holdbarheden af den almindeligt udbredte opfattelse, at de større jordejere var ansvarlige for ødelæggelsen af Weimarrepublikken ved det uparlamentariske styre gennem præsidialkabinetterne 1930-33 og dermed ansvarlige for den nazistiske magtovertagelse.

Med al sin grundighed og uhyre dokumentation når Gessner i grunden ikke frem til at konkludere klart på dette spørgsmål. Han indplacerer de store jordejere i forhold til den almindelige konservatisme, men fortaber sig ellers noget i detaljer. Hans interessanteste resultat er påvisningen af de politiske manøvrer, ved hjælp af hvilke de store jordejere i slutningen af 1920'erne genetablerede deres lederskab i landbrugsorganisationerne og derved retablerede situationen fra før 1914. Gessner undersøger ikke tilstrækkelig grundigt forholdet til NSDAP og forsøger i det hele taget ikke at forklare, hvorfor højreradikalismen blev bakket op af de traditionelle landbrugsorganisationer. Dette kan sikkert også kun gøres i et komparativt perspektiv, som det er blevet forsøgt af socialhistorikeren H.-J. Puhle i Politische Agrarbewegungen in kapitalistischen Industriegesellschaften: Deutschland, USA und Frankreich im 20. Jahrhundert, 1975.

Puhle tilhører kredsen om tidsskriftet Geschichte und Gesellschaft sammen med H.-U. Wehler, J. Kocka m.fl. Gessner er der imod elev af tysk histories grand old man Theodor Schieder, som sammen med det øvrige tyske establishment har forsøgt at hævde den traditionelle »einmalige« historieforsknings betydning over for den komparative, samfundsvidenskabelige. Denne strid kom klart frem på den vesttyske historikerkongres i Mannheim, oktober 1976, hvor Wehlergruppen end ikke fik lov at arrangere en arbejdskreds.

Svaghederne ved den stædige fastholdelse af den 'einmalige' historieundersøgelse kom-

mer klart frem i et arbejde som det foreliggende: det er grundigt, omhyggeligt dokumenteret og forklarer ingenting i sig selv. Men det kan bruges, bl.a. som korrektiv til Puhles mere dristige generaliseringer.

U.Ø.

RUDOLF SCHWARZENBACH: *Die Kaderpolitik der SED in der Staatsverwaltung*. Ein Beitrag zur Entwicklung des Verhältnisses von Partei und Staat in der DDR (1945-1975). (Verlag Wissenschaft und Politik, 1976). 243 s., 35 DM.

I systemer som DDR, der er baseret på princippet om partiets (SEDs) førende rolle i samfundsudviklingen, er det et centralt politisk problem, hvorledes partiet i praksis formulerer sin kadrepolitik, d.v.s. hvorledes udvælgelsen af, skolingen af og kontrollen med dets kadrer og deres indsættelse i statslige og andre samfundsmæssige funktioner foregår. Ikke mindst i højt industrialiserede systemer med deres store krav til statsapparatets funktionsduelighed skærpes kadrepolitikkens fundamentale dilemma mellem »Fachlichkeit« og »Parteilichkeit«.

Af denne grund har denne studie af DDR et bredere perspektiv, idet den belyser kontrolproblemer, som er fælles for – eller vil blive fælles for – alle socialistiske systemer, i hvert fald i Europa. I dens første del gives en mere generel teoretisk analyse af forholdet historisk og aktuelt mellem parti og stat, mens den anden og største del drejer sig om den konkrete udformning af kadrepolitikken i DDR. Forfatteren understreger, at det aldrig er lykkedes at nå frem til en varig balance mellem faglige og politiske kvalifikationskrav, om end linien har været mere konsekvent siden indførelsen af det »nye økonomiske system« i 1963, hvorigennem Ulbricht søgte at skabe en socialistisk pendant til de vestlige præstationssamfund. Behandlingen af denne fases problematik er nok den interessanteste og mest perspektivrige i denne ikke alt for let tilgængelige, men emnemæssigt ganske centrale analyse.

ØSTEUROPA

RONALD J. HILL: *Soviet Political Elites*. The Case of Tiraspol. (Martin Robertson, 1977). 226 s., 7,85 £.

Analyser af den sovjetiske politiske elite har været gennemført længe. De har dog især været koncentreret om medlemmerne af de centrale politiske institutioner med sæde i Moskva. Det er først i de senere år, det er blevet muligt at komplettere dem med undersøgelser på regionalt og lokalt plan. Hills bog tilhører denne vigtige nye, men endnu ret korte række af undersøgelser.

Vanskelighederne ved at gennemføre sådanne lokale undersøgelser er store. Hill har kunnet overvinde nogle af dem under et studieophold i Den moldaviske Sovjetrepublik. Han valgte her at indsamle materiale om den politiske elite i Tiraspol, en hurtigt voksende industriby (ca. 100.000 indb. i 1970) ved Dnjestr, ikke langt fra grænsen til Ukraine. Fra den lokale dagspresse var han i stand til at registrere oplysninger om bysovjetten med eksekutivkomité og det kommunistiske partis bykomité med bureau. Mens imidlertid personalia er forholdsvis rigelige for de centrale politiske institutioners medlemmer, er de yderst sparsomme på lokalt plan. Der er da også så mange huller i Hills materiale, at en hel del af de statistiske analyser forekommer temmelig usikre.

Ikke desto mindre, vurderet i lyset af resultaterne af tilsvarende undersøgelser, rummer bogen nyttige kompletteringer. Kendskabet er efterhånden ikke så helt ringe til forhold som institutionernes sammensætning efter køn, alder, erhverv, medlemskabets længde og sammenfald i medlemskab, alt sammen forhold, der giver vigtige holdepunkter for vurdering af rekrutteringspolitikken. Hvad der derimod især savnes, er lokalt baserede studier af konkrete politiske sagers behandling. Det finder man desværre heller ikke i denne afhandling.

J.P.N.

GERTRUDE JOCH ROBINSON: *Tito's Maverick Media*. The Politics of Mass Communication in Yugoslavia. (University of Illinois Press, 1977). 263 s., 7,50 £.

Forfatterinden har fine forudsætninger for at skrive en god analyse af den jugoslaviske presse. Hun kan sproget, har været på flere studieophold i landet, er godt belæst i dets moderne historie og samfundsforhold. Dertil er hun velorienteret i den internationale presseteoretiske litteratur og har med valget af »a symbolic and dialectical theory of communication« fundet et ståsted, hvor der er lagt vægt på den historiske sammenhæng.

For en historiker er de første par kapitler af størst interesse. Her gives et helhedsbillede af den jugoslaviske presses udvikling fra 1945 til 1975. Resten af bogen forekommer mere speciel i sin orientering. Her er analyser af det jugoslaviske nyhedsbureau, Tanjug, af det jugoslaviske journalistkorps, af nyheder fra udlandet, af det nationale problems betydning for kommunikationsstrukturen samt af læser-, lytter- og seervaner.

Bogen har to svagheder. Der mangler konkrete analyser af pressens rolle i den politiske udviklings afgørende faser. I betragtning af det teoretiske udgangspunkt ville det have været nærliggende at tage sådanne problemer op. Det sker imidlertid ikke. Heller ikke kapitlet om det nationale problem indeholder nogen virkelig pressepolitisk analyse.

Den anden svaghed ligger i springet fra kommunikationsteori til konkret analyse. Det første gøres der i hvert kapitel meget ud af. Men forbindelsen herfra til den konkrete undersøgelse forekommer i ikke få tilfælde nok så diskutabel.

J.P.N.

DENNISON RUSINOW: *The Yugoslav Experiment 1948-1974*. (C. Hurst & Company for the Royal Institute of International Affairs, 1977). 410 s., 9,50 £.

Dette er en god analytisk oversigt over Jugoslaviens historie siden bruddet med Stalin i 1948. Forfatteren har i tiåret 1963-1973 under American Universities Field Staff opholdt sig i landet. Den derved indvundne fortrolighed med udviklingen præger tydeligt fremstillingen. Sammen med et sympatisk engagement og et nøgternt blik for de politiske og økonomiske vanskeligheder har den bidraget til at skabe en bog af høj kvalitet.

Hovedvægten i fremstillingen ligger på udviklingen siden begyndelsen af tresserne. Af krigstiden og den stalinistiske periode indtil 1948 gives kun et kort indledningsrids. Dernæst følges fremvæksten af en alternativ kommunistisk ideologi og et nyt økonomisk system igennem bogens første tredjedel. Og bogens hoveddel er så koncentreret om at analysere, hvordan reformtendenserne accelererede ud af spændingen mellem de liberale politiske kræfter og det mere traditionelle kommunistiske partiapparat. Og hvordan de mødte forstærkede økonomiske vanskeligheder og begyndte at præges af de nationale modsætninger i en sådan grad, at præsident Tito ved årsskiftet 1971-1972 fik mobiliseret en politisk koalition, der var stærk nok til at sætte en recentralisering i gang.

Fremstillingen er måske lidt vel kompakt. Alligevel lønner det sig at følge udredningen af, hvordan i skiftende faser udenrigspolitiske, ideologiske, nationale og ikke mindst økonomiske spørgsmål af forskellig slags har været vævet sammen. Af betydelig interesse er det også, at forfatteren i modsætning til flere forgængere argumenterer overbevisende for, at afgørende træk i navnlig de sidste to årtiers udvikling i højere grad har deres rod i indre problemer end i forholdet til Sovjetunionen.

J.P.N.

U.S.A.

WILLIAM P. BUNDY (ed.): *Two Hundred Years of American Foreign Policy*. (New York University Press, 1977). 251 s.

Bogen rummer genoptryk af syv artikler, som tidsskriftet Foreign Affairs bragte i anledning af det amerikanske bicentennial i 1976. For-

fatterne er velkendte historikere og analytikere, der hver diskuterer et som regel regionalt aspekt af den amerikanske udenrigspolitiske tradition. Det er nødvendigvis den brede pensel, der males med, men resultatet er ikke blevet skønmaleri. Felix Filbert stiller sig i en analyse af the founding fathers' udenrigspolitiske ideer kritisk over for adskillige af disse, mest udtalt kravet om world leadership. I et andet bidrag sætter Alastair Buchan et spørgsmålstegn ved det »særlige forhold« mellem USA og Storbritannien ved at påpege, at det ofte har ført til, at en af parterne har gjort sig for afhængig af den anden part og undladt at udforme en selvstændig politik. Også i andre artikler, f.eks. i George Kennans om det amerikansk-sovjetiske forhold eller Abraham Lowenthals om forholdet til Latinamerika, sættes der spørgsmålstegn ved væsentlige aspekter af den udenrigspolitiske tradition.

Alt i alt er der tale om en stimulerende bog, der nok vil være noget af det mere varige i den strøm af udgivelser, som 200-året gav anledning til.

LAWRENCE E. GLADIEUX & THOMAS R. WOLANIN: *Congress and the Colleges*. The National Politics of Higher Education. (Lexington, 1977). 274 s., 20.35 $.

I 1972 gennemførte USA's kongres en lovgivning om højere uddannelse, som med Nixons tilslutning regulerede en lang række forhold omkring generel studiestøtte, tilskud til højere uddannelsesinstitutioner o.s.v., altsammen i forlængelse af en række af de temaer, der havde præget debatten på uddannelsesområdet igennem 1960'erne.

Denne lovgivnings oprindelse, gennemførelse og umiddelbare konsekvenser er emnet for denne væsentlige og interessante bog, skrevet af to politologer, som begge var på nært hold af processen. Også for andre end uddannelsesforskere er bogen imidlertid af betydning, idet en række træk af mere generel interesse træder frem. Loven er således et tydeligt eksempel på tendensen til føderal lovgivning på områder, der normalt er blevet betragtet som enkeltstaternes anliggende. Hertil kommer lovens »omnibus«-karakter, d.v.s. at den rummer en lang række enkeltdele, der tidligere ville være blevet behandlet enkeltvis. Endelig kan der være grund til at fremhæve, at bogen repræsenterer en analyse af et indenrigspolitisk sagområdes udvikling under Nixon-administrationen med kongressen som det absolut dominerende element i lovgivningsprocessen, og af sådanne analyser er der ikke mange.

Bogen er velskrevet, rimeligt vel dokumenteret og væsentlig, og den må derfor hilses velkommen som en del af den alt for langsomt voksende mængde af public policy-studier inden for den højere uddannelses område.

J.E.

MELLEMØSTEN

MICHAEL C. HUDSON: *Arab Politics*. The Search for Legitimacy. (Yale University Press, 1977). 434 s.

Bogen er et stort anlagt og yderst vellykket forsøg på en komparativ analyse af baggrunden for den endemiske mangel på stabilitet, der har præget den arabiske verdens politiske liv. Hovedårsagen finder forf. i en generel mangel på legitimitet hos ledere, herskende ideologier og især de politiske strukturer. En ægte strukturel legitimitet kan efter Hudson kun baseres på reel folkelig participation i den politiske proces som følge af en social mobiliseringsproces; han afviser herved legitimitetsstrategier baseret på radikal revolution eller udbygning af de traditionelle strukturer.

I bogens første halvdel analyseres en række generelle fællesarabiske faktorer, såsom problematikken omkring skabelsen af national identitet i en region præget af tværnationale ideologier, den koloniale periodes eftervirkninger og endelig de problemer, som den hurtige sociale moderniseringsproces efter 2. verdenskrig har skabt.

I anden halvdel diskuteres de enkelte sta-

ters mere specifikke legitimitetsproblemer under inddragelse af en lang række historiske, religiøse, sociologiske og politiske faktorer.

Konkluderende fastslår Hudson, at de mange forsøg på at skabe en person- eller ideologibaseret regimelegitimitet kun er lykkedes i begrænset omfang, og at forudsætningerne for strukturel legitimitet ikke har været og heller ikke i overskuelig fremtid vil være til stede i den arabiske verden. Regimernes ressourcer er i vækst, hvilket kan øge deres muligheder for at holde opposition nede, men den grundlæggende mangel på stabilitet vil fortsat præge den arabiske verden.

JOHN F. DEVLIN: *The Baath Party*. A History from its Origins to 1966. (Hoover Institution Press, 1976). 372 s., 11.95 $.

Baath-partiet, der stiftedes i slutningen af 1940'erne af syrerne Michel Aflaq og Salah Bitar, var i de følgende årtier en af de få tværnationale faktorer i Mellemøsten, i delvis samarbejde og til sidst klar konflikt med den ægyptiske nasserisme. Oprindelig pan-arabisk og vagt socialistisk i sit program og baseret på en begrænset medlemskreds af intellektuelle ændrede det efter det tvivlsomme eksperiment med den Forenede Arabiske Republik karakter, blev mere regionalt, mere regulært socialistisk og især mere præget af militær indflydelse. 1966 kom det endnu rådende skisma mellem partiets syriske og iraqiske dele.

Dette er den første vestligsprogede monografi over partiets første tyve år og af interesse ikke blot i sig selv, men også til forståelse af især Syriens og Iraqs komplicerede indre udvikling i perioden. En epilog fører fremstillingen op til 1975. Den er baseret på et omfattende vestligt såvel som arabisk kildemateriale, dog ikke – forsikrer forfatteren – på materiale, han har fået adgang til som deputy director for CIA's Office of Political Research. Under alle omstændigheder er bogen velorienteret og, hvad der måske kan undre mere, ganske positiv i sine vurderinger af Baath-partiets rolle i mellemøstlig politik.

URI DAVIS: *Israel: Utopia Incorporated*. A Study of Class, State and Corporate Kin Control. (Zed Press, 1977). 182 s., 10.00 $.

Bogen rummer en israelsk (venstre-)socialists kritik af det israelske system og dets zionistiske basisideologi. I betragtning af den mytologi, der oftest præger litteraturen om disse emner, kan dette være et rimeligt og endog nyttigt formål. Udførelsen er dog desværre ikke overbevisende. Davis føjer næppe noget nyt til, hvad andre før ham har sagt om Israel som et kolonialistisk settlersamfund, om kibbutz-bevægelsens mangel på socialistisk renhed, om Israels som USAs forlængede arm osv.

Forfatteren er mere original i sit forsøg på at dokumentere, at det israelske samfund domineres af en snæver elite af vestlige jøder knyttet sammen ved slægtskab og andre personlige forbindelser. Det lykkes nok Davis at anskueliggøre det postulerede netværk, men hans analyse er for usystematisk og overfladisk til at udgøre nogen egentlig dokumentation af påstanden.

Bogen er primært interessant derved, at den er skrevet af en israeler. Det afsluttende afsnit, hvor muligheden af en alliance mellem palæstinenserne og de undertrykte orientalske jøder i Israel drøftes i fuldt alvor, tyder dog på, at dens repræsentativitet er såre beskeden.

SYDASIEN

DONALD C. HELLMANN (ed.): *Southern Asia: The Politics of Poverty and Peace*. (Critical Choices for Americans Vol XIII; Lexington Books, 1976). 297 s.

Det overordnede sigte med artiklerne i denne bog er at fremlægge resultater af samfundsvidenskabelig udforskning af de syd- og sydøstasiatiske lande på en sådan måde, at disse

resultater umiddelbart kan lægges til grund for amerikanske beslutningstageres valg imellem forskellige alternativer i udenrigspolitikken over for de pågældende lande.

Ud over en generel indledning ved redaktøren indeholder bogen fem artikler af forskellige anerkendte samfundsforskere. Myron Weiner behandler i den første artikel dels den politisk-økonomiske udvikling i Indien, dels Indiens tiltagende magt i både sydasiatisk og international sammenhæng. I forbindelse hermed antydes, hvilke (stærkt begrænsede) muligheder USA har for at øve indflydelse på beslutninger og hændelsesforløb i Indien. I den efterfølgende artikel drøfter John P. Lewis betingelserne for igangsætning af økonomisk vækst og udvikling i Indien og Bangladesh, og han argumenterer i forlængelse heraf for øget amerikansk bistand til de to sydasiatiske samfund. Alexander Woodside behandler i den tredje artikel forskellige kulturelle og sociale forhold på det sydøstasiatiske subkontinent, med hovedvægt på Vietnam, og det påpeges, hvorledes USA mere hensigtsmæssigt end tidligere kan varetage sine interesser i området.

De to sidste artikler i bogen, af henholdsvis Robert J. Pranger og Robert A. Scalapino, udvider perspektivet til hele Asien og anskuer de amerikanske interesser og det amerikanske engagement under andre synsvinkler. Pranger beskæftiger sig således med den rolle, Asien har spillet i amerikansk udenrigspolitik, især sikkerhedspolitikken, og han anfører på baggrund heraf fem mulige fremtidige militære strategier, som USA kan anvende i forhold til Asien. Scalapino gennemgår i hovedtræk, hvilke policy-optioner der står åbne for de asiatiske stormagter (Kina, Japan, Indien og Indonesien) og for USSR og USA i deres indbyrdes relationer, og for USAs vedkommende tillige i relationerne til de øvrige asiatiske lande. Denne artikel udgør en slags oversigt over temaerne i både det foreliggende værk og seriens foregående, der omhandlede Kina og Japan (Donald C. Hellmann (ed.): China & Japan: A New Balance of Power).

HERBERT FELDMAN, *The End and the Beginning*. Pakistan 1969-1971. (Oxford University Press, 1975). 210 s., 6 £.

Med denne fremstilling viderefører Feldman sin efterhånden omfangsrige skildring af Pakistans politiske historie siden 1958. I de to foregående bøger, Revolution in Pakistan (1967) og From Crisis to Crisis (1972), førtes skildringen frem til Ayub Khan-styrets fald i 1969. Det foreliggende værk tager sit udgangspunkt i denne begivenhed og gennemgår den efterfølgende politiske udvikling under Yahya Khans styre frem til 1971. Hovedvægten ligger på de begivenheder, som på den ene eller den anden måde indgik i det samlede hændelsesforløb, der førte til Pakistans deling. Der gøres en del ud af valget i 1970, optakten hertil, resultaterne og de efterfølgende stridigheder vedrørende en ny forfatning. Også borgerkrigen i Østpakistan og Indiens intervention ofres megen opmærksomhed. I sammenligning med de to foregående bøger er den foreliggende imidlertid væsentligt snævrere i sit perspektiv, idet spørgsmål angående den økonomiske og sociale udvikling indtager en meget tilbagetrukket position. I det omfang, hvori der er tale om en forklaring på Pakistans deling, indbefatter denne således i det væsentlige kun de politiske begivenheder, der fandt vej til avisernes forsider, om end gennemgangen heraf er suppleret med yderligere detaljer og med den velinformerede iagttagers kommentarer.

J.M.